

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัด
สมุทรปราการ

ไกรฤกษ์ นาควิเวก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัด
สมุทรปราการ

ไกรฤกษ์ นาควิเวก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยบูรพา

SOCIAL AND CULTURAL CHANGE OF BANG PHLI OLD MARKET COMMUNITY,
BANG PHLI DISTRICT, SAMUTPRAKARN PROVINCE

KRAIRERK NAKWIWEK

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENTS FOR THE MASTER DEGREE OF ARTS
IN THAI STUDIES
FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
BURAPHA UNIVERSITY

2022

COPYRIGHT OF BURAPHA UNIVERSITY

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์และคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ได้พิจารณา
วิทยานิพนธ์ของ ไกรฤกษ์ นาควิเวก ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตาม
หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพาได้

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มั่งธานี)

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนพฤกษ์ ชามะรัตน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนิต โตอดิเทพย์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทพพร มั่งธานี)

..... คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
(ดร. สุชาดา รัตนวานิชย์พันธ์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของ
การศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา ของมหาวิทยาลัยบูรพา

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นุจรี ไชยมงคล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

61910144: สาขาวิชา: ไทยศึกษา; ศศ.ม. (ไทยศึกษา)
คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงทางสังคม, การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม, ชุมชนตลาด
โบราณบางพลี

ไกรฤกษ์ นาควิเวก : การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาด
โบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. (SOCIAL AND CULTURAL CHANGE OF
BANG PHLI OLD MARKET COMMUNITY, BANG PHLI DISTRICT, SAMUTPRAKARN
PROVINCE) คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์: เทพพร มังธานี ปี พ.ศ. 2565.

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาด
โบราณบางพลี และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี การ
วิจัยนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้าง
การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกต โดยเลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม นำเสนอ
ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม
ไปตามยุคสมัยและความเจริญที่เข้ามาถึงอย่างรวดเร็วในพื้นที่ ทั้งในด้านของโครงสร้าง ผู้นำ และ
ความเจริญทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี ส่งผลให้ชุมชนต้องปรับตัวตามไปด้วย ซึ่งชาวชุมชนมี
การนำเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาชุมชน 2) ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีการ
เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในเชิงของรูปแบบของการจัดพิธีกรรม ประเพณี และวิถีชีวิต เพื่อให้
สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เร่งรีบ เน้นความสะดวกของผู้คนในสังคมปัจจุบัน โดยมีปัจจัยจากการ
เปลี่ยนแปลงทางสังคมและความเจริญทางเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง ในขณะที่เดียวกันมีการรับนำ
วัฒนธรรมจากต่างประเทศเข้ามาในพื้นที่ชุมชน ทั้งห้างสรรพสินค้า และการออกแบบ
สถาปัตยกรรม

61910144: MAJOR: THAI STUDIES; M.A. (THAI STUDIES)

KEYWORDS: Social Change, Cultural Change, Bang Phli Old Market

KRAIRERK NAKWIWEK : SOCIAL AND CULTURAL CHANGE OF BANG
PHLI OLD MARKET COMMUNITY, BANG PHLI DISTRICT, SAMUTPRAKARN
PROVINCE. ADVISORY COMMITTEE: THEPPORN MUNGTHANEE, Ph.D. 2022.

This research objective of this study was to study the social changes of Bang Phli Old Market community and to study the cultural change of the Bang Phli Old Market community. This research uses qualitative research. Data were collected using a semi-structured interview. In-depth interviews and observations were chosen from 10 target groups divided into 2 groups: social change target groups; and cultural change target groups presented by descriptive analytical methods.

The results of the study revealed that 1) The Bang Phli Old Market Community has changed its social conditions according to the era and the rapid progress in the area. both in terms of structure, leadership, and advancement in innovation and technology. As a result, the community has to adjust accordingly. 2) The Bang Phli Old Market Community has changed its culture in terms of arranging rituals, traditions, and way of life in order to be in line with the hustle and bustle way of life. Emphasize the convenience of people in today's society. There are factors from social change and technological advancement involved. At the same time, cultures from foreign countries have been brought into the community area. Whole department store and architectural design.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จได้ ขอขอบพระคุณบรรดาคณาจารย์และเจ้าหน้าที่ในสาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา ทุก ๆ ท่าน รวมทั้งท่านผศ.ดร.ชนพฤกษ์ ชามะรัตน์ ท่านประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ ที่คอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการศึกษาค้นคว้างานวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้คือ บัณฑิตวิทยาลัย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มงานวิจัย สำนักหอสมุด สำนักงานกองทะเบียน ที่สำคัญคือ ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวเรื่องราวต่าง ๆ ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีไม่ว่าจะเป็น นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางพลี รองนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบางพลี เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ประธานชุมชน ปราชญ์ประจำชุมชน ตลอดจนชาวบ้านที่อยู่อาศัยภายในชุมชน ซึ่งทำให้งานวิจัยครั้งนี้มีความครบถ้วนบริบูรณ์

ท้ายสุดนี้ขอขอบพระคุณ บิดา มารดา พี่สาว ญาติมิตรทั้งหลาย คณาจารย์ในสมัยเรียนในทุก ระดับชั้นที่ผ่านมา ตลอดจนเพื่อน ๆ ในทุกระดับชั้นที่ผ่านมา ที่เป็นกำลังใจคอยสนับสนุนให้งานวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้เรียบร้อยด้วยดี

ไกรฤกษ์ นาควิเวก

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	1
สารบัญรูปภาพ	2
บทที่ 1	3
บทนำ	3
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	3
คำถามการวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	7
บทที่ 2	8
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม	8
แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	10
แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม	12
แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน	13
ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	14

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	17
กรอบแนวคิดในการวิจัย	24
บทที่ 3	25
วิธีดำเนินการวิจัย	25
บทที่ 4	28
ผลการวิจัย	28
บริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษาและข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย	29
บริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษา	29
ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย	35
การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	36
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	46
บทที่ 5	60
สรุปอภิปราย และข้อเสนอแนะ	60
บรรณานุกรม	66
ภาคผนวก ก	70
แบบสัมภาษณ์	70
แบบสัมภาษณ์กึ่ง โครงสร้าง (Semi-Structured Interview)	71
ภาคผนวก ข	84
สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสมุทรปราการ	84
ประวัติย่อของผู้วิจัย	91

สารบัญตาราง

	หน้า
3 - 1 แสดงการจำแนกกลุ่มเป้าหมายการสัมภาษณ์เพื่อทำการเก็บข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของ การวิจัย	26
4 - 1 ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย	35
4 - 2 ปฏิทินทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	49

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
2 - 1 กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย	24
4 - 1 ลักษณะที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในอดีต	37
4 - 2 ทางเข้าชุมชนตลาดโบราณบางพลี บริเวณศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางพลี	37
4 - 3 ทางเข้าชุมชนตลาดโบราณบางพลี บริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง	38
4 - 4 ศาลตายาย ซึ่งอยู่ติดกับศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ	43
4 - 5 แผนภาพพัฒนาการด้านการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	52
4 - 6 ขนมงก	54
4 - 7 ประเพณีรับบัว	55
4 - 8 ธนาคารออมสินสาขาบางพลี (เดิม) ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองสำโรง บริเวณชุมชนตลาด โบราณบางพลี	57
4 - 9 สถาปัตยกรรมรูปแบบลอฟท์ (รูปแบบยกสูง) แบบร่วมสมัย ภายในศูนย์ศิลปวัฒนธรรม บางพลี	58
4 - 10 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางพลี	58
4 - 11 ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบางพลี	59

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับทุกสรรพสิ่งอยู่ตลอดเวลา ไม่สามารถที่จะปฏิเสธได้ ในสังคมมนุษย์ก็เช่นเดียวกันย่อมมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น ซึ่งสังคมและวัฒนธรรมของมนุษย์จะมีการปรับเปลี่ยนตามยุคสมัยของสังคมโลก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของโลก มีปัจจัย อิทธิพลที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางกระแสแห่งโลกยุคโลกาภิวัตน์ (ณัฐวุฒิ ทรัพย์อุปถัมภ์, 2558) ส่วนในเมืองไทยก็มีการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมเข้าสู่ยุคไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม จัดเป็นกระบวนการที่สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกยุคทุกสมัยและทุกสังคม จะมีความแตกต่างกันบ้างในส่วนของวิธีการและลักษณะของการเปลี่ยนแปลง สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในอดีตนั้นเป็นไปอย่างช้า ๆ เพราะยังไม่มี การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรม หรือเทคโนโลยีกันมากนัก รวมไปถึงการติดต่อสื่อสารก็ไม่ได้ได้รับความสะดวกสบายเหมือนดังเช่นโลกในยุคปัจจุบันนี้ซึ่งส่งผลให้การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเกิดข้อจำกัด แต่เมื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศมีการพัฒนาไปทั่วโลก ส่งผลให้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่กำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี และสถานภาพทางเศรษฐกิจ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของคนในสังคม (นิเทศ ดินณะกุล, 2549)

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้วและกำลังพัฒนานั้น รัฐบาลมักจะเป็นผู้กำหนดนโยบายในการเปลี่ยนแปลง โดยกำหนดเป้าหมายที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ซึ่งกลยุทธ์ในการพัฒนาประเทศรูปแบบต่าง ๆ ย่อมส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอยู่ไม่น้อย (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536) ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม อย่างชัดเจนภายหลังจากที่มีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกในปี พ.ศ. 2504 โดยมุ่งเน้นพัฒนา

คุณภาพวิถีชีวิตซึ่งเป็นการมุ่งพัฒนาวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทและหมู่บ้านต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น เห็นได้จากการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ๆ มาเผยแพร่ และการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม จากสังคมเมืองไปสู่สังคมชนบท

วิถีชีวิตชุมชนในปัจจุบัน ย่อมมีความแตกต่างกันออกไปทั้งในด้านของสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยในแต่ละชุมชนมีวิถีทางวัฒนธรรมเป็นของตนเอง การศึกษา ประวัติศาสตร์ชุมชนเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีผู้คนที่ให้ความสนใจในการศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชนกันมากขึ้น เนื่องจากต้องการทราบเกี่ยวกับข้อมูล และเรื่องราวชุมชนของตนเองในครั้งอดีต ที่อาศัยอยู่นั้นมีประวัติศาสตร์และความเป็นมาอย่างไร มีวิธีการจัดการกับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม อย่างไร ที่จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาให้ชุมชนมีความเจริญก้าวหน้าทันต่อสภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในปัจจุบันได้

ตลาดโบราณบางพลี เป็นตลาดเก่าแก่ตลาดหนึ่งที่ยังคงสภาพเดิมอยู่ พื้นตลาดเป็นพื้นไม้ สามารถเดินติดต่อกันได้ประมาณ 500 เมตร หลังคามุงกระเบื้องรูปว่าว มีอายุประมาณ 160 ปี (สันนิษฐานจากประวัติศาสตร์ คนจีนมาตั้งถิ่นฐานที่บางพลี พ.ศ. 2400) เหตุที่เรียกตลาดน้ำบางพลี (ตลาดโบราณบางพลี) สืบเนื่องมาจากเมื่อมีหมู่บ้านจัดสรรบางพลีนคร หมู่บ้านชลเทพ หมู่บ้านนิลุบล ประชาชนมาอยู่ใหม่ เห็นตลาดริมน้ำเลยเรียกว่า ตลาดน้ำบางพลี (ตลาดโบราณบางพลี)

ตลาดโบราณบางพลีถือเป็นชุมชนใหญ่ชุมชนหนึ่ง และรุ่งเรืองมากในอดีต เป็นตลาดขนส่งสินค้าและผู้โดยสารจากภาคตะวันออก ชายฝั่งทะเลสู่กรุงเทพฯ การเดินทางในสมัยก่อนใช้การแจว พาย และแล่นใบ การค้าขายแลกเปลี่ยนจะอยู่ในท่าคลองสำโรง ภายหลังมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกในช่วงทศวรรษ 2500 ส่งผลให้เกิดการครอบคลุมทางการจราจรไปทั่วประเทศ การเกิดขึ้นของถนนสุขุมวิททำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจบริเวณจังหวัดชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก รวมทั้งบริเวณจังหวัดสมุทรปราการ ช่วยให้การคมนาคมมายังตลาดโบราณบางพลีสะดวกยิ่งขึ้น (อำพิกา สวัสดิ์วงศ์, 2545) ตลาดโบราณบางพลีถือเป็นตลาดน้ำประวัติศาสตร์แห่งหนึ่ง ซึ่งมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย มีวัฒนธรรมมากมายสมควรอนุรักษ์ให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาและหวงแหนวัฒนธรรมเก่าแก่ของบรรพบุรุษสืบต่อไป เมื่อ พ.ศ. 2540 สภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี ได้ฟื้นฟูย้อนรอยอดีตและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่ดิ่งงามโดยจัดค้าขายสินค้าบนตลาดทางเรือ และต่อเรือชมทิวทัศน์สองฝั่งคลองสำโรง จากตลาดเก่าบางพลีถึงฟาร์มงู

ฟาร์มเสือ ในงานประเพณีรับบัวประจำปี 2540 และพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง (สภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ, 2553)

มีงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และชุมชน ตลาดโบราณบางพลี เช่น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนช่วงปั่นหม้อ : กรณีศึกษาบ้านลัดเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี วิถีชีวิตชาวสวนไทยในบริบทการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนชาวสวนในจังหวัดสมุทรสงคราม การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษ้อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ พัฒนาการของพื้นที่ย่านตลาดน้ำบางพลี การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ยังไม่มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในพื้นที่ดังกล่าวอีกทั้งยังไม่มีการศึกษาบริบทชุมชนโดยรอบ

ดังนั้น การวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ เพื่อนำไปพัฒนาองค์ความรู้ให้กับชุมชนท้องถิ่น และหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่อไป

คำถามการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ?
2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยทำการศึกษาเกี่ยวกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลีว่า มีความเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและวัฒนธรรม เป็นอย่างไรบ้าง โดยมีขอบเขตในการศึกษาดังนี้

ด้านพื้นที่ : ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการศึกษาชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

ด้านเนื้อหา

1. ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของชุมชนตลาดโบราณตลาดโบราณบางพลี
2. ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
3. ศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ด้านกลุ่มเป้าหมาย : กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชน ชุมชนและผู้ที่อาศัยอยู่ในตลาดโบราณบางพลีที่มีอายุตั้งแต่ 40 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในตลาดโบราณบางพลีมาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 30 ปี

ด้านระยะเวลา : ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม หมายถึง การปรับสภาพของโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและพฤติกรรมการดำรงชีวิตในสังคมของคนในชุมชนตลาดโบราณบางพลี เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมของคนในครอบครัว การย้ายถิ่นฐาน เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งต่าง ๆ ที่ชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นผู้สร้างขึ้น มีทั้งในเชิงรูปธรรมและนามธรรม เช่น ค่านิยม ประเพณี เป็นต้น

ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในย่านตลาดโบราณบางพลี มีรูปแบบทางสังคม และมีจารีต ประเพณีที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนร่วมกัน โดยยึดถือเป็นวิถีประชา

ประวัติศาสตร์ชุมชน หมายถึง เรื่องราวของข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี นับตั้งแต่การก่อตั้งตลาดขึ้น โดยประกอบด้วยข้อมูลเชิงวัฒนธรรม การค้าขาย บริบทของชุมชน สภาพสังคม ตลอดจนวิถีชีวิตของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ตลาดโบราณบางพลี หมายถึง ย่านการค้าที่จัดตั้งขึ้นเป็นตลาดริมคลองสำโรงในปี พ.ศ. 2400 มีการพัฒนาเรื่อยมาจนเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตในการทำมาหากิน จนเป็นรูปแบบของตลาด มีกิจกรรมต่าง ๆ เกิดขึ้น จนกลายเป็นตลาดในที่สุด

โครงสร้างทางสังคม หมายถึง รูปแบบของกลุ่มคนในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ทั้งชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีน โดยมีบรรทัดฐานทางสังคมเป็นตัวกำหนด เช่น ระบบครอบครัว การอบรมสั่งสอนบุตรหลาน เป็นต้น

แบบแผนทางวัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะของโครงสร้างในการดำเนินชีวิต เชิง คติ ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
2. งานวิจัยนี้สามารถนำไปพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลี เพื่อให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมตามยุคสมัย โดยการมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน กลุ่มผู้ค้าขาย ตลอดจนประชาชนทั่วไป

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีหัวข้อดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม
3. แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม
4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน
5. ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
7. กรอบแนวคิดในการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

ความหมายของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ถือได้ว่าอีกหนึ่งแนวคิดที่มีความสำคัญ อันเนื่องมาจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคมย่อมต้องมีการอยู่ร่วมกัน แล้วเมื่อกาลเวลาแปรเปลี่ยนวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมก็เปลี่ยนตามไปด้วยในแต่ละช่วงเวลา รูปแบบการดำรงชีวิตที่เคยประพฤติกันมาของคนรุ่นหนึ่ง เมื่อมาถึงอีกรุ่นก็ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพของบ้านเมืองหรือจารีตประเพณี ในยุคปัจจุบันนี้เป็นสังคมแห่งโลกไร้พรมแดน มีวิทยาการใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย และทำให้สังคมมนุษย์มีความเปลี่ยนแปลงในทุกช่วงอายุ เพื่อก้าวตามกระแสของโลกให้ทัน

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไว้ ดังต่อไปนี้

Emil Durkheim มีแนวคิดว่า กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากสังคมโบราณไปสู่อารยธรรม เป็นกระบวนการของความแตกต่างและกระบวนการยึดเหนี่ยว สาเหตุเนื่องจากทุกคนมีความแตกต่างกัน ในขณะเดียวกันต้องพึ่งพาร่วมกันอันนำมาซึ่งความชำนาญเฉพาะอย่าง ความจำเป็นของการพึ่งพาร่วมกันส่งผลให้เกิดความเป็นปึกแผ่น หนาแน่น ของสังคมจากการเพิ่มมากขึ้นของประชากร ความเจริญก้าวหน้าทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี จึงต้องมีการควบคุมทางสังคม โดยอาศัยกฎหมายและศาสนา (Emil Durkheim, อ้างถึงใน อุดร วงษ์ทับทิม, 2554)

ประจิต สกณะพัฒน์ อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ การแปรเปลี่ยนของความสัมพันธ์ทางสังคมไปจากดั้งเดิม ซึ่งอาจจะได้ดีขึ้นหรือแย่ลง หรืออาจจะเกิดการปรับเปลี่ยนไปแบบนิรันดร์หรือช่วงเวลาอันสั้น ในแต่ละสังคมมีระบบแตกแขนงอีกหลายระบบ เช่น การเมือง การศึกษา ครอบครัว เป็นต้น เนื่องจากลักษณะของสังคมมีความเคลื่อนไหวเปรียบกับเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีการปรับให้เข้ากับธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา (ประจิต สกณะพัฒน์, 2548)

ผจงจิต อธิคมนันท์ อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่อาศัยกันเป็นหมู่คณะเดียว โดยมีตัวกำหนดคือ สิทธิและหน้าที่ (ผจงจิต อธิคมนันท์, 2545)

นริศรา จันทร์อ้อ อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเกิดขึ้นในช่วงเวลาช่วงหนึ่ง โดยมีการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้าง สถาบัน กลุ่มชนต่าง ๆ ตลอดจนองค์ประกอบย่อยของสังคม ในการเปลี่ยนแปลงอาจเกิดขึ้นทั้งระบบหรือเฉพาะกลุ่มคนใดกลุ่มคนหนึ่งเท่านั้น บางครั้งก็เปลี่ยนแปลงอย่างช้า ๆ แต่บางครั้งก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วจนส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนในสังคม ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นนั้น ในมุมมองเชิงวัฒนธรรมมองว่า สามารถเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ จนมองรูปของวิถีชีวิตที่ต่างออกไป (นริศรา จันทร์อ้อ, 2548)

กนกพร นิมพลี อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างโดยมีระบบ ปัจจัยทางโครงสร้าง รวมทั้งการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม ซึ่งเกิดขึ้นในแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง ทั้งในแง่บวกหรือลบ และให้คุณหรือโทษ (กนกพร นิมพลี, 2560)

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสภาวะของการปรับสภาพใหม่ที่เปลี่ยนไปจากเดิม อาจเกิดช่วงเวลาไม่นานหรือยาวนาน มีความคล้ายคลึงกับการเคลื่อนไหวของสิ่งมีชีวิตตรงที่การเปลี่ยนแปลงนั้นสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา โดยเกิดจากการกระทำของมนุษย์ที่ช่วยกันเองหรือกับสรรพสิ่งต่าง ๆ รอบตัว

ปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นกลไกที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา เพียงแต่จะเป็นระยะเวลาช่วงใดเท่านั้น ซึ่งมีปัจจัยแห่งการเกิดขึ้น โดย โสกา ชูพิกุลชัย อธิบายว่า

1. เกิดจากการพัฒนาการทางด้านวิชาการและทางด้านวัตถุ คนมีการศึกษาสูง มีการเดินทางไปศึกษาต่างประเทศ ทำให้นำเอาวัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีใหม่ ๆ เข้ามาใช้ นอกจากนี้ความเจริญทางด้านวิทยาศาสตร์เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว มีการผลิตเครื่องมือเครื่องจักรใหม่ ๆ ขึ้น และผลจากความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาการนี้ ทำให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น จึงทำให้มีการเปลี่ยนอาชีพ ซึ่งเดิมมุ่งด้านเกษตรกรรมมาทำงานด้านอุตสาหกรรมมากขึ้น

2. เกิดจากการเปลี่ยนค่านิยมที่ยึดถืออยู่แต่เดิม คือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เห็นอกเห็นใจกัน กลายมาเป็นตัวใครตัวมัน ใครดีใครอยู่ เป็นต้น ผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงค่านิยมที่เคยยึดถือกันมา ทำให้กลายเป็นคนใจแคบเห็นแก่ตัว

3. เกิดจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัว จากครอบครัวที่อยู่รวมกันทั้งบิดามารดา ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลาน กลายมาเป็นครอบครัวสมัยใหม่ ที่มีเฉพาะพ่อแม่ลูกและจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัวนี้มีผลทำให้ความอบอุ่น และความสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกในครอบครัวในรูปเดิมเปลี่ยนแปลงไปกลายเป็นความห่างเหิน (โสกา ชูพิชัย, 2521)

แนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นพื้นฐานในการดำรงอยู่ของชนชาติ เป็นเครื่องบ่งบอกถึงความเป็นตัวตนเฉพาะของชาตินั้น ๆ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมจะเกิดในรูปแบบใด ต้องอาศัยบริบททางสังคมเป็นตัวกำหนด โดยวัฒนธรรมเป็นฐานในการพัฒนาสถาบันทางสังคม นอกจากนั้นยังเป็นเครื่องแห่งความสงบเรียบร้อยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ แต่วัฒนธรรมก็เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา อันเนื่องมาจากความเจริญทางเทคโนโลยี จนพัฒนาไปสู่การ

แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมขึ้น ในสังคมไทยมีการรับวัฒนธรรมของชาวต่างชาติเข้ามามีบทบาทกับการดำรงชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมจากชาติตะวันตก

มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ดังต่อไปนี้

สุริชัย หวันแก้ว อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างให้เกิดการเปลี่ยนไปในเชิง สัญลักษณ์ คุณค่า หรือจารีตประเพณี ในสังคมนั้น ๆ ในเครื่องใช้ต่าง ๆ มักมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ง่ายกว่ารูปแบบทางสังคม (สุริชัย หวันแก้ว, 2544)

อมรา พงศาพิชญ์ อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม คือ การที่กลุ่มสมาชิกชาติพันธุ์หนึ่งรับวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่ง จนทำให้รูปแบบวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมเสียคุณค่าไป เกิดการยอมรับทางสังคมว่า มีการปฏิบัติคนแก่เช่นคนในสังคมส่วนรวม (อมรา พงศาพิชญ์, 2541)

ศราวุธ แฝงสีคำ อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากการถูกรอบงำทางวัฒนธรรม (acculturation) จนเกิดการผสมกันทางวัฒนธรรม โดยอาจเกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของคนอีกกลุ่มหนึ่ง อาจเป็นกลุ่มคนที่ต่างชาติพันธุ์แต่ถูกลอมรวมเข้าไปกับวัฒนธรรมที่ยั่งยืนยิ่งกว่า กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้อพยพหรือผู้ที่แยกจากชนกลุ่มเดิมไปอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น (ศราวุธ แฝงสีคำ, 2542)

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เกิดจากการรับวัฒนธรรมอื่นที่ไม่ใช่ของตนเองเข้ามาในวัฒนธรรมดั้งเดิมที่ตนเองเคยอาศัยอยู่และรับรู้ตั้งแต่บรรพบุรุษ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้รูปแบบการดำรงชีวิตในสังคมเปลี่ยนไปจากเดิม ทั้งการใช้สิ่งของ การแสดงสัญลักษณ์ จนเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมในที่สุด

ปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

1. เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมขึ้นซึ่งมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมโดยตรง เช่น การเปลี่ยนแปลงทางภูมิประเทศและภูมิอากาศการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง เป็นต้น

2. การเบียดเบียนในความเข้าใจจากจำเริญ ซึ่งเป็นเรื่องของจิตวิทยาและเป็นเรื่องปรกติ และเป็นธรรมชาติของมนุษย์ที่เกิดขึ้นได้เสมอกับทุกคนในสังคม

3. การอพยพโยกย้ายถิ่น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัยอย่างถาวรด้วยสาเหตุจากการแต่งงานกับคนต่างสังคม การอาชีพ ภัยธรรมชาติและสาเหตุทางการเมือง เช่น เกิดศึกสงคราม ทำให้คนต้องอพยพหนีภัย เป็นต้น

4. การติดต่อกับคนต่างสังคม แล้วรับเอาแนวความคิดใหม่ ๆ และพฤติกรรมใหม่ ๆ มาใช้ เช่น การไปศึกษาต่อ ไปท่องเที่ยว และทำการค้าขายกับคนต่างสังคม เป็นต้น (นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ, 2540)

แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม

การศึกษาเกี่ยวกับนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมเกิดขึ้นมายาวนาน มนุษย์ในยุคก่อนประวัติศาสตร์สามารถดำรงอยู่รอดได้ โดยอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ทำความเข้าใจกับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว แล้วนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันจนเกิดเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งเป็นตัวชี้วัด ศิลธรรม การปกครอง ทำให้แต่ละพื้นที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน

จูเลียน สจ๊วต อธิบายว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม แสดงให้เห็นว่าการอธิบายถึงลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมสามารถศึกษาได้จากการปรับตัวของสังคมในสภาพแวดล้อมนั้น ข้อสมมติฐานสำคัญคือสภาพแวดล้อมอาจมีหรือไม่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ สจ๊วตยังเสนอระเบียบวิธีวิจัยนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม ที่เป็นการผสมกันของทฤษฎีหน้าที่นิยม การวิจัยแบบสังคมศาสตร์สมัยใหม่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับระบบวัฒนธรรมของส่วนรวมทั้งหมดด้วย (จูเลียน สจ๊วต (Steward) 1968, อ้างถึงใน อรัญญา พงศ์สะอาด, 2553)

Haeckel อธิบายว่า นิเวศวิทยา (Ecology) เป็นเรื่องราวที่ว่าด้วยการศึกษาเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต ณ ที่อยู่อาศัย การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อม รวมถึงศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อม (Haeckel, อ้างถึงใน คำฟูย ลือชา, 2543)

สรุปได้ว่า นิเวศวิทยาทางวัฒนธรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เกิดจากการปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในบริเวณที่อาศัยอยู่ ระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งแวดล้อมบริเวณโดยรอบ

แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน

วัฒนธรรมชุมชน มีจุดกำเนิดมาจากการที่ชาวบ้านมีแนวความคิดในการสร้างชุมชนที่มีรูปแบบของตนเอง ผสมผสานกับแนวคิดจากที่อื่น ๆ จนมีการปรับตัวเองใหม่ โดยมีนักวิชาการได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชน ดังต่อไปนี้

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา อธิบายว่า ประเทศไทยในปัจจุบันมีลักษณะเป็น 2 วิถี ทั้งทางเศรษฐกิจและทางวัฒนธรรม คือระบบทุนกับระบบชุมชน

ระบบทุนเน้นการบริโภค ปัจเจกนิยมแบบสุดโต่ง และบุชการแข่งขันเป็นผลเนื่องจากปัจจัยภายนอกประเทศ คือลักษณะในทางลบของกระบวนการโลกาภิวัตน์ ที่ให้ความสำคัญกับเงิน ทุกอย่างเป็นสินค้า ระบบหรือวิถีทุนนี้มีการครอบงำสูงจากต่างประเทศ

ระบบชุมชนให้ความสำคัญแก่คน ความเป็นมนุษย์ ความมีน้ำใจเอื้ออาทรและเมตตา แก่นของระบบคือสถาบันครอบครัวและชุมชน ระบบนี้เป็นระบบของประชาชนชาวไทยเองแบบแท้ๆ ระบบสะท้อนให้เกิด “วัฒนธรรมชุมชน” เป็นอุดมการณ์ที่ยึดโยงสมาชิกในชุมชนไว้ด้วยกัน เป็นวัฒนธรรมแต่เดิมของประเทศไทย อาจจะแสดงออกมาเป็นรูปธรรมต่างๆ กันในวิถีชีวิตทั้งในด้านศิลปะการแสดงรื่นเริง และในการผลิต แต่อาจจะแตกต่างกันในผลผลิต ในรูปแบบ ในแต่ละท้องถิ่นของประเทศ มีรูปแบบที่หลากหลาย แต่มีลักษณะร่วมกัน คือเน้นความพอเพียงและการพึ่งพาตัวเอง (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2555)

บำรุง บุญปัญญา อธิบายว่า แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน เป็นรูปแบบดั้งเดิมทางสังคมที่คนในท้องถิ่นสร้างขึ้น โดยไม่ต้องใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาตรวจสอบ และแนวคิดนี้ส่งผลต่อประชากรชนชั้นล่างของสังคมไทยทุกวิชาชีพ เพราะว่าประชากรกลุ่มนี้มีความเป็นมาเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมด (บำรุง บุญปัญญา, 2549)

กาญจนา แก้วเทพ อธิบายว่า วัฒนธรรมชุมชน คือ ความรู้สึก พฤติกรรม ความเชื่อ และเจตคติ ของคนในชุมชน มีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนตามแนวทางที่ยึดถือกันมา โดย

วัฒนธรรมคือ ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่มีการหาเลี้ยงชีพ สร้างเครื่องมือและไม้ตรีจติดต่อกัน ทางสังคม (กาญจนา แก้วเทพ, 2538)

พงษ์ศิริ เทพวงษ์ อธิบายว่า วัฒนธรรมชุมชน เป็นการประพุดิตนของคนในชุมชนที่บ่งบอกถึง จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และมีการถือกำเนิดใหม่ เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ (พงษ์ศิริ เทพวงษ์, 2553)

สรุปได้ว่า วัฒนธรรมชุมชน มีลักษณะเป็นแนวคิดที่คนในท้องถิ่นนั้น ๆ มีมุมมองในวิถีชีวิตที่เหมือน ๆ กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มคนชนชั้นล่าง วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตดำเนินรอยตามคนรุ่นก่อนหน้า ปฏิบัติตัวเองให้เข้ากับความปลอดภัยทางสังคมแต่ยังคงสภาพความเป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้

ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ทฤษฎีภาวะความทันสมัย (Modernization theory)

ธงชัย สมบูรณ์ กล่าวว่า ทฤษฎีภาวะความทันสมัยเกิดขึ้นเป็นผลสืบเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี กระแสโลกาภิวัตน์ และการแพร่กระจายของลัทธิเสรีนิยม การปรับตัวทางวัฒนธรรมของไทยคำส่วนหนึ่งเนื่องมาจากกระแส โลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และลัทธิเสรีนิยม ความเป็นมาของทฤษฎีภาวะความทันสมัยเกิดขึ้น สมัยสงครามโลกครั้งที่สองและในตอนปลายของสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2484-2488) ทฤษฎีนี้ได้รับความนิยมมากในกลุ่มประเทศตะวันตก โดยเฉพาะโครงการฟื้นฟูประเทศยุโรปตะวันตกและได้แพร่กระจายเข้าสู่ประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายในช่วง พ.ศ.2493-2503 (ทศวรรษที่ 1950-1960) ซึ่งกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของมนุษย์ และถือว่าสังคมที่ทันสมัยนั้นต่างจากสังคมดั้งเดิมอยู่มาก การที่จะพัฒนาประเทศให้ทันสมัยนั้นจะต้องพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ไปพร้อมๆ กัน ด้วยเพราะแต่ละด้านมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกันและจะต้องพัฒนาความรู้สึคนึกคิด ความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนของตนไปด้วยเช่นกัน ทุกประเทศต้องประสบปัญหาภาวะทันสมัยสำคัญ 4 ประการ

1. การที่สังคมต้องเผชิญกับความคิดและบทบาทใหม่ ๆ ย่อมได้รับการต่อต้านจากกลุ่มคนอีกแนวคิดหนึ่งหรือกลุ่มอนุรักษนิยม (Conservatives)

2. การผนึกรวมตัวของความเป็นผู้นำหัวสมัยใหม่ ทั้งนี้เพราะมีการโอนถ่ายอำนาจจากหัวหน้าคนรุ่นเก่าสู่หัวหน้าคนรุ่นใหม่ และอาจมีการปฏิวัติได้

3. การแปรรูปทางเศรษฐกิจและสังคม มีการพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมไปจนถึงจุดที่สังคมแปรรูปจากชีวิตแบบชนบทและเกษตรกรรมส่วนใหญ่ เป็นชีวิตในเมืองในภาคอุตสาหกรรม

4. การรวมตัวของสังคม ซึ่งในขั้นที่เศรษฐกิจและสังคมแปรรูปนั้นจะทำให้เกิดการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรสังคม ในทุกส่วนของสังคมอย่างถึงขั้นพื้นฐาน (ชงชัย สมบูรณ์, 2544)

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อโลกเกิดความเจริญก้าวหน้าทางด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีอันนำไปสู่ความทันสมัย ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไป เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างแพร่หลายและรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันยังมีบางกลุ่มที่ไม่ยอมรับในความทันสมัยที่เกิดขึ้นนี้

ทฤษฎีหน้าที่นิยม

นฤพล ด้วงวิเศษ อธิบายว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยม (Functionalism) ต้องการอธิบายว่าสังคมประกอบด้วยส่วนต่างๆ ที่มีหน้าที่เฉพาะและพึ่งพาอาศัยเหมือนกับอวัยวะต่างๆ ในร่างกายที่ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ด้วย กล่าวคือหน่วยต่าง ๆ ในสังคมจะถูกมองเหมือนเป็นอวัยวะที่มีหน้าที่จรรโลงให้สังคมดำรงอยู่ได้ ถ้าหน่วยต่าง ๆ ในสังคมไม่ทำงานก็จะส่งผลให้สังคมล่มสลาย ในทางมานุษยวิทยา ทฤษฎีหน้าที่นิยมเป็นสกุลความคิดหนึ่งที่เกิดขึ้นโดยนักมานุษยวิทยาที่สำคัญสองคนคือ โบรินิส โลว์ มาลินอฟสกี ซึ่งมองสถาบันสังคมจะทำหน้าที่ช่วยให้บุคคลดำรงชีพอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งในเชิงเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม สถาบัน ส่วนเรดคลิฟฟ์ - บราวน์ อธิบายว่าสังคมคือระบบความสัมพันธ์ที่หน่วยต่าง ๆ จะสร้างกฎเกณฑ์เพื่อจรรโลงให้สังคมอยู่ได้

แนวคิดหน้าที่นิยมเกิดขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 มานุษยวิทยาในอังกฤษเริ่มนำแนวคิดหน้าที่นิยมมาโต้ตอบกับทฤษฎีวิวัฒนาการ และได้แย้งกับนักวิชาการที่เชื่อทฤษฎีการแพร่กระจายและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม แนวคิดหน้าที่นิยมเชื่อเรื่องความเป็นองค์รวม (Holistic) ของชีวิตทางสังคม และอธิบายว่าสังคมแบบ bands และ tribe เป็นระบบของ

สังคมที่มีคุณค่าและวัฒนธรรมของตัวเอง คำอธิบายนี้ขัดแย้งกับความเชื่อที่ว่าวัฒนธรรมชนเผ่าถูกแยกให้อยู่โดดเดี่ยวลำพัง แนวคิดหน้าที่นิยมเชื่อในระบบเหตุผล และความหมายของพฤติกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมชนเผ่า แตกต่างจากแนวคิดวิวัฒนาการ ซึ่งอธิบายว่าความเชื่อและพิธีกรรมของชนเผ่าเป็นเรื่องงมงายไร้เหตุผล

มาลินอฟสกีเชื่อว่าการวิจัยภาคสนามเป็นการทำความเข้าใจความคิดของชาวบ้าน เข้าใจการใช้ชีวิต และโลกทัศน์ของชาวบ้าน การศึกษา “ชีวิตทางสังคม” ของมาลินอฟสกีเป็นการสืบหาความสัมพันธ์ที่โยงใยระหว่างการกระทำต่างๆ เพื่อหาข้อสรุปว่าวัฒนธรรมคืออะไร ฉะนั้น การศึกษาวัฒนธรรมต้องเข้าใจบริบทในการกระทำต่างๆ ซึ่งต่อมากลายเป็นความเชื่อในหมู่นักมานุษยวิทยาว่าไม่มีชนบทรรมนิยมใดๆของมนุษย์ที่อยู่เป็นเอกเทศ แต่ทุกอย่างดำรงอยู่อย่างมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันและเป็นส่วนประกอบของระบบสังคมทั้งหมด มาลินอฟสกีเชื่อว่าวัฒนธรรมมีการปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมและสภาพแวดล้อม ตัวอย่างที่สำคัญได้แก่การศึกษาเรื่องตำนาน ความเชื่อของสังคมชนเผ่า ตำนานทำหน้าที่หลายอย่าง เช่น แสดงออกถึงความเชื่อ สร้างสัญลักษณ์ และความหมายของสังคม สร้างภูมิคุ้มกันทางศีลธรรม เป็นแหล่งคำชูและยืนยันพิธีกรรม ควบคุมและชี้้นำการประพฤติตามกฎระเบียบของบุคคล มาลินอฟสกีวิจารณ์ทฤษฎีวิวัฒนาการที่ได้สร้างเครื่องหมายตายตัวให้กับสังคมชนเผ่าว่าเป็นสังคมที่โง่ ไร้เหตุผลและเชื่อในชนบประเพณี

เรดคลิฟฟ์ - บราวน์ กล่าวว่า หน้าที่ของพฤติกรรม เช่นการลงโทษผู้ทำความผิด หรือพิธีกรรมงานศพ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การกระทำเหล่านี้จะถูกสื่อสารออกไปเพื่อทำให้โครงสร้างสังคมดำรงอยู่ได้ อย่างไรก็ตาม แนวคิดเกี่ยวกับสังคมที่เรดคลิฟฟ์ - บราวน์นำมาศึกษาในทางมานุษยวิทยาเป็นแนวคิดที่ปั่นแต่่งขึ้น เป็นสังคมที่มีลักษณะหยุดนิ่ง มีความลงตัวสมบูรณ์และไม่ถูกรบกวนจากสิ่งภายนอก เรดคลิฟฟ์ - บราวน์ อธิบายว่า ระบบสังคมทำงานได้โดยมีความสมานสามัคคีหรือส่วนต่างๆในสังคมยังทำหน้าที่ของตัวองอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นความขัดแย้งจึงถูกควบคุมหรือถูกกำจัดไปได้ ประเด็นที่เรดคลิฟฟ์ - บราวน์ให้ความสำคัญเป็นพิเศษคือเรื่องระบบเครือญาติ และการสืบตระกูล เขาเชื่อว่าในสังคมชนเผ่าจะมีการจัดระเบียบในเครือญาติ มีระเบียบการใช้อำนาจ การควบคุมทางเศรษฐกิจ และกฎความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอย่างเด่นชัด

ทั้งมาลินอฟสกีและเรดคลิฟฟ์ - บราวน์ ทำให้การศึกษาวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงจากเรื่องการแพร่กระจาย ไปสู่เรื่องการตีความจากชีวิตทางสังคม โดยอธิบายว่ามนุษย์ทำสิ่งต่างๆอย่างมีเหตุผล ข้อเสนอของมาลินอฟสกีในระยะแรกเป็นเรื่องการทำงานภาคสนาม การทำงานของ

มาลีโนฟสกีทำให้เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมในมิติของกลไกที่ขับเคลื่อนความต้องการของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นเรื่องที่บุคคลเลือกที่จะปฏิบัติเพื่อตอบสนองความต้องการหรือผลประโยชน์ส่วนตัว แนวคิดดังกล่าวนี้อาจเรียกว่าเป็นวิธีคิดแบบปัจเจกนิยม

ประเด็นสำคัญของเรคคิฟฟี - บราวน์ คือเรื่องความสมดุลเป็นเอกภาพของสังคมชนเผ่า ศึกษากฎเกณฑ์ของสังคมและกระบวนการของการเกิดสังคม เพื่อจัดประเภทและเปรียบเทียบสังคมต่างๆ อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวนี้ ไม่ได้รับความสนใจหลังสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง เนื่องจากสังคมเต็มไปด้วยความขัดแย้ง แดกแยก และเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นผลมาจากการเมืองยุคอาณานิคมของอังกฤษ จึงเกิดคำถามเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่ว่าจะใช้อธิบายสังคมได้หรือไม่ (นฤพล ค้วงวิเศษ, 2564)

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ทฤษฎีหน้าที่นิยมเป็นการเชื่อมโยงถึงกันแบบพึ่งพาในสังคม โดยมี 2 แนวคิดสำคัญ แนวคิดแรกเชื่อว่า การดำรงอยู่ของสถาบันทางสังคมทำให้นุชย์ดำรงอยู่ได้โดยอาศัยการปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมในถิ่นที่อยู่ ส่วนอีกหนึ่งแนวคิด เชื่อว่ารูปแบบของพฤติกรรมดำรงชีวิตของมนุษย์ช่วยให้สังคมและวัฒนธรรมยังคงอยู่ แต่ความเปลี่ยนแปลงของสังคมหลังยุคสงครามทำให้ทฤษฎีนี้ยังไม่เด่นชัดนัก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งเป็น 2 ส่วน ซึ่งประกอบด้วยผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลาดโบราณบางพลี (ตลาดน้ำบางพลี)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

โสภี อยู่ทรัพย์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนช่างปั้นหม้อ : กรณีศึกษานบ้านลัดเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนช่างปั้นหม้อลัดเกร็ดเป็นชุมชนชาวมอญที่มีอาชีพปั้นหม้อสืบเนื่องกันมาหลายชั่วอายุ อาชีพปั้นหม้อมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตในทางเศรษฐกิจ สังคม และวิถีชีวิต ตลอดจนสร้างความรักและความกลมเกลียวกันในสังคม ปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการสืบเนื่องก็คือ การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยใช้ไฟฟ้า ช่วยทำให้การปั้นหม้อมีความสะดวกรวดเร็วขึ้น สามารถทำการค้าขายได้และสืบเนื่อง

มาถึงปัจจุบัน ในด้านการเปลี่ยนแปลงนั้นได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ หลายด้าน คือการย้ายออก การศึกษา ระบบเศรษฐกิจ นิเวศวิทยา การคมนาคม สื่อสารมวลชน ตลอดจนค่านิยมในการประกอบอาชีพ (โสภี อยู่ทรัพย์, 2533)

กวี รัชต์พลอริยคุณ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู ผลการศึกษาพบว่า ชุมชนย่านตลาดพลูมีประวัติความเป็นชุมชนมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยมีกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่นี้ 4 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ กลุ่มชาวไทยซึ่งส่วนหนึ่งอยู่ในพื้นที่นี้มาแต่ดั้งเดิม และต่อมามีกลุ่มที่อพยพจากกรุงศรีอยุธยาและพื้นที่ใกล้เคียงมาสมทบ กลุ่มที่ 2 คือกลุ่มชาวจีนซึ่งอพยพเข้ามาในช่วงสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานีและในช่วงเวลาต่อมาที่ประเทศจีนเกิดความแห้งแล้งและขาดแคลนอาหาร กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มชาวมอญ ซึ่งเป็นกลุ่มนายกองมอญขนาดเล็กที่ อพยพเข้ามาในช่วงปลายสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งในปัจจุบันไม่ปรากฏว่ามีเชื้อสายของกลุ่มมอญเหล่านี้หลงเหลืออยู่ และกลุ่มสุดท้ายคือ กลุ่มชาวไทยมุสลิม ซึ่งมีการเคลื่อนย้ายมาจากกรุงศรีอยุธยาและจังหวัดใกล้เคียงกลุ่มหนึ่ง ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งถูกกวาดต้อนเป็นเชลยสงครามมาจากเมืองปัตตานีในสมัยรัชกาลที่ 1 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนย่านตลาดพลูเกิดขึ้น โดยมีปัจจัยสำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) นโยบายของภาครัฐ 2) ประชากร 3) ค่านิยมและการศึกษา ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ประการนี้ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม และก่อให้เกิดผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน โดยการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพ เริ่มขึ้นเมื่อมีการขุดคลองในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช (พ.ศ. 2065) และหลังจากนั้นในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2444) รัฐได้มีนโยบายสร้างทางรถไฟผ่านเข้ามาในย่านตลาดพลูซึ่งทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านพื้นที่ และเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจไปจากเดิม ซึ่งมีการเกษตรกรรมเป็นหลักโดยมี “ พลู ” เป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ การพัฒนาของภาครัฐในเวลาต่อมาคือการตัดถนนผ่านเข้ามาในย่านนี้อีก 3 สาย ได้แก่ถนนเทอดไท ถนนรัชดา – ท่าพระและถนนตากสิน – เพชรเกษม เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและทางเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นจากความเจริญทางการค้าในบริเวณตลาดพลู และค่านิยมทางการศึกษาสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญอีก 2 ประการที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการเสื่อมความนิยมในการกินหมากและพลูทำให้ย่านตลาดพลูซึ่งเคยเป็นแหล่งปลูกพลูที่มีชื่อเสียงในย่านบางกอกมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปโดยสิ้นเชิง (กวี รัชต์พลอริยคุณ, 2546)

ญาณี สรประไพ ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชาวสวน จังหวัดนนทบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ชาวสวนที่ตำบลบางขุน อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นกลุ่มคนไทยที่ตั้งถิ่นฐานทำมาหากินมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เป็นราชธานีรวมเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 400 ปี ชุมชนมีการจัดระเบียบทางสังคมโดยอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน และที่สำคัญคือชาวสวนมีระบบความสัมพันธ์แบบเครือญาติแน่น และเคร่งครัดต่อการยึดถือจารีตประเพณี โดยยึดถือระบบ “ผู้ใหญ่-ผู้น้อย” สอดคล้องกับการทำมาหากินที่ใช้แรงงานในครอบครัว และมีชุมชนที่ควบคุมสังคมอีกชั้นหนึ่ง การเปลี่ยนแปลงเริ่มจากทางราชการได้แยกงานต่าง ๆ ไปจัดให้มีสถาบันที่ทำหน้าที่โดยเฉพาะ เป็นผลกระทบให้ระบบเครือญาติอ่อนแอลง ด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นเกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ การขยายตัวของเมือง การตัดถนนหนทาง ฯลฯ ซึ่งได้ส่งผลกระทบต่ออนาคตของวิถีชีวิตของชาวสวนในชุมชน (ญาณี สรประไพ, 2538)

วิทยา บุญบงก์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนแหลมตะลุมพุก อำเภopakพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505-2547 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม มี 4 ประการ ได้แก่ 1) ประชากร 2) ภูมิศาสตร์ 3) เศรษฐกิจ 4) สังคมและวัฒนธรรม โดยลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม แบ่งเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรกคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และลักษณะที่สองคือการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ เช่น มีอาชีพเกิดขึ้นในสังคมมากขึ้น รายได้ของประชากรลดลงแต่รายจ่ายเพิ่มขึ้น ฐานะความเป็นอยู่ของประชากรยากจนลง เป็นต้น ด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น ภูมิปัญญาชาวบ้านได้รับการสืบทอดน้อยลง มีการสาธารณสุขที่ดีขึ้น เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อปรับปรุงสาธารณสุขประโยชน์ และการประกอบอาชีพ เป็นต้น ด้านสภาพแวดล้อม เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภคสะดวกขึ้น แต่ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม และมีการกัดเซาะชายฝั่งของพื้นที่มากขึ้น เป็นต้น (วิทยา บุญบงก์, 2548)

จารุภา ศิริสุวรรณนท์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการศึกษาพบว่า 1) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรี มีสภาพของการเปลี่ยนแปลงไปอย่างช้า ๆ จากวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ประชาชนส่วนใหญ่มีความผูกพันกับชุมชน เปลี่ยนเป็นการออกไป

ดำรงชีวิตในสังคมเมืองมากขึ้น ทำให้วิถีชีวิตที่เคยเป็นมาในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป 2) ประชาชนมีความคิดเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นประกอบด้วย หลายปัจจัยได้แก่ ด้านเจตคติที่มีต่อวัฒนธรรมมอญ ด้านสื่อสารมวลชน ปัจจัยด้านนิเวศวิทยาและด้านประชากร ปัจจัยด้านนโยบายพัฒนาของรัฐ ปัจจัยด้านการศึกษาและปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3) ปัจจัยด้านประชากรและด้านนโยบายพัฒนาของรัฐ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (จารุภา ศิริชูวานนท์, 2551)

วิกัลย์ พงศ์กนิทานนท์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมใน “กรุงเทพ” สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325 – 2411 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยของการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมและวัฒนธรรมในกรุงเทพสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเกิดจากเงื่อนไข 3 ประการคือ 1) กระบวนการสร้างความมั่นคงทางการเมือง ทางรัฐใช้ข้อกฎหมายเป็นเครื่องมือสำหรับควบคุมสังคม และการสร้างการยอมรับในอำนาจอธิปัตย์ของผู้นำใหม่ 2) ความปลอดภัยในสังคมมีส่วนช่วยให้กรุงเทพฯ อยู่ในสถานะที่ปลอดภัยมากขึ้น ผู้คนที่เคยหวาดหวั่นจากสงครามได้เกิดความผ่อนคลาย เกิดความเชื่อมั่น ทำให้เริ่มมีการตั้งถิ่นฐานอย่างถาวร 3) ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เป็นแรงผลักดันสำคัญที่มีต่อการเคลื่อนไหวภายในกรุงเทพฯ เนื่องจากบทบาททางด้านการค้าต่างประเทศของกลุ่มผู้นำ มีผลทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิถีชีวิตของคนในสังคม (วิกัลย์ พงศ์กนิทานนท์, 2531)

อาภรณ์ จันทรสมวงศ์ ทำการศึกษาเรื่อง วิถีชีวิตชาวสวนไทยในบริบทการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนชาวสวนในจังหวัดสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวสวนที่สะท้อนให้เห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงระบบการคิด หรือระบบคุณค่าในการจัดความสัมพันธ์ทั้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและความสัมพันธ์ทางสังคมของผู้คนซึ่งมีความห่างเหินกันมากขึ้น นอกจากนั้น โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนโดยเฉพาะระบบเครือญาติ การจัดระเบียบสังคมที่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา รวมทั้งระบบนิเวศชุมชน มีส่วนสำคัญทำให้แต่ละชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวที่ต่างกัน การศึกษาเรื่องนี้ชี้ให้เห็นนัยสำคัญอย่างน้อย 2 ประเด็นคือ 1) วิถีชีวิตชุมชนหรือความเป็นชุมชน 2) กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมีแง่มุมหรือเงื่อนไขที่ซับซ้อน แม้ว่าจะมีผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ ภายใต้บริบทการพัฒนาที่คล้ายคลึงกัน แต่เนื่องจากแต่ละชุมชนมีเนื้อหาต่างกัน ดังนั้นวิถีคิดที่ไม่แยกส่วน

และการตระหนักถึงพื้นฐานของสังคม วัฒนธรรมจึงควรเป็นสิ่งที่ควบคุมในด้านการพัฒนาไม่ว่าจะเป็นระดับใดก็ตาม (อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์, 2542)

สาลินี ปราบ ทำการศึกษาเรื่อง ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเลเกาะสิเหร่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเกาะสิเหร่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ปัจจัยภายในชุมชน คือ การขาดโอกาสทางทรัพยากร ความไม่สงบ และปัจจัยภายนอกชุมชน คือ การรับวัฒนธรรมจากที่อื่น การรุกรานของรัฐ สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชุมชน เช่น การย้ายถิ่นฐาน การเปลี่ยนสถานภาพทางสังคม และสถาบันทางสังคม คือ สถาบันครอบครัว สถาบันศาสนา รวมไปถึงด้านการเมืองการปกครอง ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงในชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้ผู้คนดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายแต่ซับซ้อน โดยเฉพาะสังคมปัจจุบันเกิดความหลากหลายทางอาชีพอีกทั้งการเข้ามาของนวัตกรรมและเทคโนโลยี ก่อให้เกิดการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การใช้เครื่องเสียงในงานรื่นเริง การใช้อุปกรณ์ไฟฟ้าในการทำครัวเรือน เป็นต้น (สาลินี ปราบ, 2543)

พิไลพร ธรรมรักษ์ ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในการทำตาลโตนด : กรณีศึกษาหมู่ 6 บ้านดงห้วยหลวง ตำบลบ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1. ความทันสมัย ได้แก่ การคมนาคม การชลประทาน และระบบราชการ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการทำตาลโตนด คือ ทำให้มีการประกอบอาชีพทำตาลโตนดลดน้อยลง ในขณะที่มีการประกอบอาชีพทำนามากขึ้น 2. ความทันสมัย ได้แก่ การคมนาคม การชลประทาน และระบบราชการ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ประกอบอาชีพทำตาลโตนด โดยปัจจัยดังกล่าวได้ทำให้ระบบความสัมพันธ์แบบเจ้าเตาและลูกเตา สูญหายไปจากหมู่บ้าน ทำให้ต่างคนต่างอยู่ ไม่ค่อยมีการช่วยเหลือกันมากนัก ความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทำตาลโตนดลดความสำคัญลงจนใกล้สูญหายไป และจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ทำให้ผู้ประกอบอาชีพทำตาลโตนดมีการปรับตัว คือ มีการสร้างระบบความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นแทนระบบความสัมพันธ์แบบเจ้าเตาและลูกเตา คือ มีการรวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เพื่ออนุรักษ์และพัฒนาอาชีพทำตาลโตนด ตลอดจนความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพทำตาลโตนดไว้ให้คงอยู่ต่อไป (พิไลพร ธรรมรักษ์, 2553)

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตลาดโบราณบางพลี (ตลาดน้ำบางพลี)

นิรมล ขมหวาน ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษ้อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ประกอบไปด้วยการมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ มีวิถีชีวิตแบบคนไทยเชื้อสายจีน มีหลวงพ่อโตเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวชุมชน มีรูปแบบสถาปัตยกรรมโบราณ มีเทศกาลสำคัญคือ ประเพณีรับบัว มีการละเล่นพื้นบ้าน คือ การละเล่นมวยทะเล การแข่งเรือมาด รวมถึงการละเล่นกังหันเมื่อดมะม่วง มีขนมพื้นบ้านและของดีขึ้นชื่อประกอบด้วย ขนมกะลา ขนมสายบัว และพลาสติกแตกเดียว (นิรมล ขมหวาน, 2556)

บัณฑิต อุ่นเรือนโรจน์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง โครงการฟื้นฟูและพัฒนาตลาดโบราณบางพลี ผลการศึกษาพบว่า ตลาดโบราณบางพลี เป็นตลาดโบราณแห่งเดียวริมคลองสำโรงที่ยังสภาพของวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ เริ่มแรกเป็นตลาดน้ำและท่าเรือขนส่งที่สำคัญในอดีต ในเวลาต่อมามีการพัฒนาการขนส่งทางบก ตลาดโบราณแห่งนี้ถูกให้ความสำคัญน้อยลง เมื่อลงพื้นที่สำรวจเส้นทางและรอบ ๆ บริเวณตลาด ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ ผู้มีส่วนร่วมในโครงการ โดยใช้ 3 พื้นที่ ในการทำกิจกรรมคือ 1) พื้นที่ตลาดเก่าดั้งเดิม เป็นสถานที่ที่จัดไว้เพื่อเป็นพิพิธภัณฑ์ในการเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชุมชน 2) พื้นที่บริเวณที่ได้รับความเสียหายจากเหตุอัคคีภัย ใช้แนวคิดการพัฒนาและฟื้นฟูเชิงอนุรักษ์ให้เป็นพื้นที่ของตลาดและแหล่งเรียนรู้ของคนในชุมชนรวมทั้งชุมชนใกล้เคียง 3) พื้นที่จอดรถสำหรับผู้ที่มาเยี่ยมชมตลาดโบราณบางพลี (บัณฑิต อุ่นเรือนโรจน์, 2557)

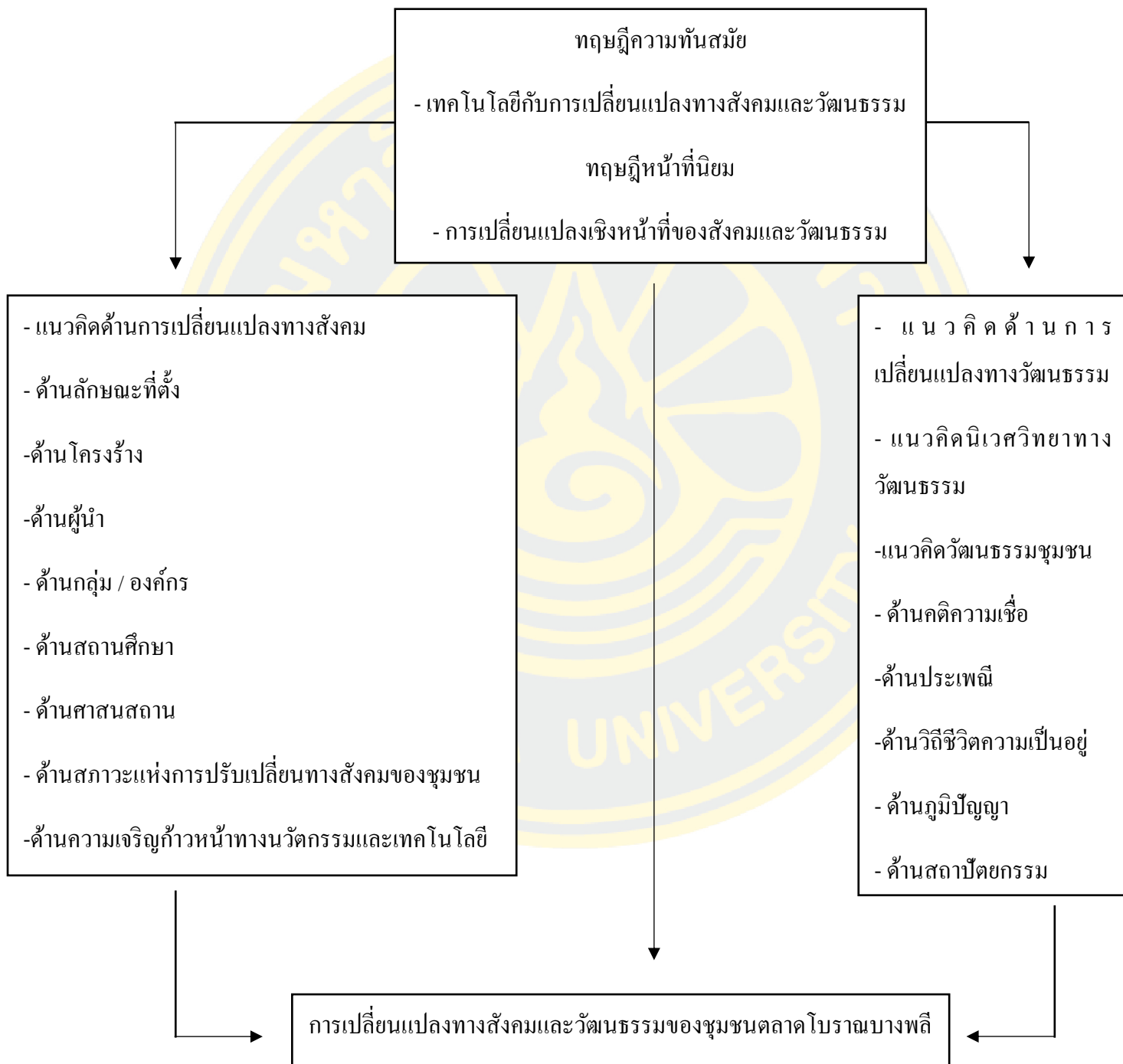
ฐาปกรณ์ ทองคำนุช ได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำ : กรณีศึกษาชุมชนตลาดน้ำบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ตลาดน้ำบางพลีเป็นตลาดที่มีอัตลักษณ์และคุณค่า ควรพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วัฒนธรรมและธรรมชาติ ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน อนุรักษ์ธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม ปัญหาสำคัญคือ ประชาชนในท้องถิ่นมีการศึกษาในระดับน้อย อีกทั้งการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมในชุมชนยังไม่ได้ผลมากนัก ต้องวางมาตรการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว มีระบบบริหารจัดการการท่องเที่ยวและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงพัฒนาระบบประสานงานระหว่างชุมชนกับส่วนราชการอย่างเข้มแข็ง (ฐาปกรณ์ ทองคำนุช, 2552)

จิเรช วงศ์วิสุทธิศักดิ์ ได้ทำการศึกษาเรื่อง พัฒนาการของพื้นที่ย่านตลาดน้ำบางพลี ผลการศึกษาพบว่า พื้นที่บริเวณตลาดน้ำบางพลีดั้งเดิมมีลักษณะเป็นศูนย์รวมของย่านที่มีความคึกคักเมื่อดูจากลักษณะของที่ตั้ง หมายถึง เส้นทางของสายน้ำรอบบริเวณพื้นที่ตลาดทำให้เดินทางสู่ตลาดได้สะดวก ในเวลาต่อมารูปแบบการสัญจรเป็นจากทางน้ำเป็นทางบก กลายเป็นว่าการเดินทางมายังตลาดยากกว่าเดิม ส่งผลกระทบให้ตลาดเกิดความเงียบเหงา แต่ในปัจจุบันตลาดน้ำบางพลีกลับมามีชีวิตในทางสังคมอีกครั้ง ด้วยการที่มีเส้นทางที่เข้าถึงบริเวณตลาดมากขึ้น รวมไปถึงบริบทของชุมชนปัจจุบัน มีสถานที่ราชการ ศูนย์สรรพสินค้า สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง ทำให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมตลาดน้ำบางพลีกันอย่างไม่ขาดสาย (จิเรช วงศ์วิสุทธิศักดิ์, 2559)

หลังจากศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และตลาดโบราณบางพลี จะเห็นได้ว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในบริบทชุมชนเป็นหลัก รองลงมาคืองานวิจัยที่เกี่ยวกับตลาดโบราณบางพลี ซึ่งสามารถทำการศึกษาในบริบทที่เกี่ยวข้องได้หลายประเด็น ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะเน้นศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษาเป็นชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 - 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาจากเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อได้ชุดความรู้พื้นฐานในการกำหนดขอบเขตแนวคิดในงานวิจัย
2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้
  - 2.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง
  - 2.2 การสัมภาษณ์
  - 2.3 การสังเกต
  - 2.4 การเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายอาจขยายจำนวนและอาจทำหลายครั้งจนกว่าจะได้ข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้
3. สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
4. เลือกกลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง โดยการแบ่งกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้
  - 4.1 กลุ่มผู้นำชุมชน และนักวิชาการชุมชนที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา และมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
  - 4.2 ประชาชน นักวิชาการชุมชน และชาวบ้านที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษา และมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
5. การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

กำหนดกลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คน โดยจำแนกกลุ่มเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ ข้อมูลที่ต้องการหรือประเด็นคำถามและวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย	ข้อมูลที่ต้องการ / ประเด็นคำถาม	กลุ่มเป้าหมาย / เหตุผล	วิธีการเก็บข้อมูล
1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	- การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563	- กลุ่มผู้นำชุมชนและนักวิชาการชุมชนที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษามาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จำนวน 5 คน	สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี	- การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563	- ประชาชนและนักวิชาการชุมชนและชาวบ้านที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษามาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จำนวน 5 คน	สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

ตารางที่ 3 - 1 แสดงการจำแนกกลุ่มเป้าหมายการสัมภาษณ์เพื่อทำการเก็บข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

6. ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

6.1 นำข้อมูลที่ได้จากเอกสารต่าง ๆ มาศึกษาและสรุปสาระสำคัญตามขอบเขตเนื้อหา และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

6.2 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เบื้องต้นในการจำแนกข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

6.3 นำข้อมูล 6.1 และ 6.2 มาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการเก็บรวบรวมข้อมูล และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในด้านที่ยังไม่สมบูรณ์ตามขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

6.4 ในการตรวจสอบข้างต้น ผู้วิจัยนำมาตรวจสอบด้วยวิธีสามเส้า (Methodological triangulation)

6.5 นำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตมาจัดเรียบเรียงและศึกษาวิเคราะห์ตามขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

7. การนำเสนอผลการศึกษา ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษาใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ” ครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสำรวจเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คน หลังจากผู้วิจัยได้ข้อมูลครบแล้ว ผู้วิจัยได้นำผลที่ได้มาอธิบายการวิจัยโดยจะนำเสนอด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ ในบทนี้จะนำเสนอผลการศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

4.1 บริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษาและข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

4.1.1 บริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

4.1.2 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

4.2 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

4.2.1 ด้านลักษณะที่ตั้ง

4.2.2 ด้านโครงสร้าง

4.2.3 ด้านผู้นำ

4.2.4 ด้านกลุ่ม / องค์กร

4.2.5 ด้านสถานศึกษา

4.2.6 ด้านศาสนสถาน

4.2.7 ด้านสภาวะแห่งการปรับเปลี่ยนของสังคมทั้งในด้านของ โครงสร้าง
บทบาท หน้าที่ของชุมชน ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

4.2.8 ด้านความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นอยู่
ตลอดเวลา อันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตลาดโบราณ
บางพลี

4.3 การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

4.3.1 ด้านคติความเชื่อ

4.3.2 ด้านประเพณี

4.3.3 ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่

4.3.4 ด้านภูมิปัญญา

4.3.5 ด้านสถาปัตยกรรม

บริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษาและข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

บริบทของพื้นที่ที่ทำการศึกษา

ประวัติความเป็นมา

ตลาดโบราณบางพลี เป็นตลาดเก่าแก่ตลาดหนึ่งที่ยังคงสภาพเดิมอยู่ พื้นตลาดเป็นพื้นไม้สามารถเดินติดต่อกันได้ยาวประมาณ 500 เมตร หลังคามุงกระเบื้องรูปาว ตั้งอยู่บนฝั่งเหนือของคลองสำโรง หมู่ที่ 10 ตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ติดกับวัดบางพลีใหญ่ใน มีอายุประมาณ 160 ปี (สันนิษฐานจากประวัติศาสตร์คนจีนเริ่มตั้งถิ่นฐานที่บางพลี พ.ศ. 2400)

ตลาดโบราณบางพลีแบ่งการก่อสร้างตลาดเป็น 3 ช่วง ช่วงแรกสร้างบริเวณตลาดเก่าชื่อว่า ตลาดศิริโสภณ ตามนามสกุลของผู้สร้าง ต่อมานายป้อ โตเจริญ (ขุนเจริญ) อดีตกำนันตำบลบางพลีใหญ่ และนางเจียม โตเจริญ ได้สร้างตลาดต่อจนถึงบริเวณปากคลองบัวคลี่ ทั้ง 2 ตลาดต่อมาเรียกว่า ตลาดยายเจียม ส่วนในช่วงที่สามสร้างต่อจากตลาดใหม่ไปจนถึงวัดบางพลีใหญ่ในชื่อว่า ตลาดอาจารย์สุข

ตลาดโบราณบางพลีถือเป็นชุมชนใหญ่ชุมชนหนึ่งและรุ่งเรืองมากในอดีต เป็นตลาดขนส่งสินค้าและผู้โดยสารจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่กรุงเทพฯ การเดินทางในสมัยก่อนใช้เรือเป็นพาหนะหลัก การค้าขายแลกเปลี่ยนจะอยู่ในลำคลองสำโรง

ตลาดโบราณบางพลี ถือได้ว่าเป็นตลาดน้ำแห่งหนึ่งที่ผ่านประวัติศาสตร์มาหลายชั่วอายุคน วิถีชีวิตของผู้คนในตลาดดำรงตนอย่างสมถะ อีกทั้งในชุมชนยังมีวัฒนธรรมที่ควรค่าแก่การสืบทอดให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้สืบทอด (โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์, 2554)

เทศบาลตำบลบางพลี เดิมมีฐานะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบ
 สุขาภิบาลใช้ชื่อว่า "สุขาภิบาลบางพลี" โดยประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องจัดตั้งสุขาภิบาล
 อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2498 ต่อมาสุขาภิบาลบางพลีได้รับการ
 ยกฐานะเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ.2542
 ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม 2542

เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม พ.ศ.2498 จอมพล ป.พิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงมหาดไทย ในขณะนั้น ได้ลงนามในประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การจัดตั้ง
 สุขาภิบาลบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาฉบับ
 พิเศษ หน้า 24 เล่มที่ 72 ตอนที่ 74 เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2498

เทศบาลตำบลบางพลีมีพื้นที่ประมาณ 3 ตารางกิโลเมตร หรือ 1,875 ไร่
 ประกอบด้วยพื้นที่บางส่วนของหมู่ 6, 7, 8, 9, 10, 11 ของตำบลบางพลีใหญ่ พื้นที่บางส่วนของ
 หมู่ที่ 3 ตำบลบางโจลง และพื้นที่บางส่วนของหมู่ที่ 1 ตำบลบางปลา ระยะทางจากเทศบาลถึงศาลา
 กลางจังหวัดสมุทรปราการ ถ้าเดินทางโดยรถยนต์ไปตามถนนสายเทพารักษ์ ถึงสำโรงเหนือแล้ว
 ต่อไปทางถนนสุขุมวิท จะเป็นระยะทางรวม 17 กิโลเมตร ถ้าเดินทางโดยรถยนต์ไปทางถนนกิ่ง
 แกว้อออกถนนบางนา-ตราด ถึงสี่แยกบางนา-ตราด ไปตามถนนสุขุมวิทถึงศาลากลางจังหวัด
 สมุทรปราการรวมระยะทาง 23.5 กิโลเมตร

สภาพพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม พื้นที่ส่วนใหญ่ประกอบด้วยโรงงานอุตสาหกรรม ทั้งเล็ก
 และใหญ่ ประมาณ 16 แห่ง พื้นที่บางส่วนมีคลองที่เป็นทางสัญจรทางน้ำ 5 แห่ง ในเขตเทศบาล
 ตำบลบางพลี ได้จัดตั้งชุมชนเรียบร้อยแล้ว 8 ชุมชน มีวัดต่าง ๆ ในเขตเทศบาล จำนวน 2 วัด

สภาพทั่วไปและอาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับ	ซอยสุขาภิบาล 3 ชุมชนหลวงพ่อดำ
ทิศตะวันออก	ติดกับ	ซอยสุขาภิบาล 6
ทิศใต้	ติดกับ	คลองสำโรง คลองบัวคลี ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี บางพลี
ทิศตะวันตก	ติดกับ	ซอยสุขาภิบาล 1

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

สภาพพื้นที่ทั่วไปของเทศบาลตำบลบางพลี เป็นที่ราบลุ่มตั้งอยู่ขนานกับริมฝั่งคลองลำโรงทั้งสองฝั่งซึ่งเป็นคลองสายสำคัญแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตท้องที่อำเภอพระประแดงผ่านท้องที่อำเภอเมืองสมุทรปราการ เลี้ยวไปอำเภอบางบ่อ อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากนี้ยังมีคลองซอยเชื่อมกับคลองลำโรงอีกหลายสาย คือ คลองบางกระบือ คลองบางเสียดาย คลองบางพลี คลองตาค้อย คลองบางฝางล่าง คลองตัน คลองตาแดง คลองขุด คลองบัวคี่ คลองกุ่มพารา คลองบางฝางบน คลองเจ๊ก และคลองชลประทานอีกหลายสาย

เนื่องจากการคมนาคมแต่เดิมใช้ทางน้ำ ประชาชนจึงมักตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งคลองโดยตลอด ปัจจุบันความเจริญมีมากขึ้น มีเส้นทางคมนาคมทางบกที่สะดวกและรวดเร็วกว่า ประชาชนจึงสัญจรไปมา ทางบก การสัญจรทางน้ำจึงลดน้อยลง

ลักษณะภูมิอากาศเย็นสบายไม่ร้อนจัดในช่วงฤดูร้อน ในช่วงเดือนกันยายน - ตุลาคม ของทุกปีจะมีฝนตกชุก

สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชากรในชุมชนตลาดโบราณบางพลี มีอาชีพค้าขาย มักคู่เทศก์นำเที่ยว รับราชการ รับจ้างทั่วไป ทำการเกษตร ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น

สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม

ประชากร

จากการสำรวจประชากรเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2563 ในพื้นที่หมู่ที่ 10 เทศบาลตำบลบางพลี (ชุมชนตลาดโบราณบางพลี) ประกอบด้วยชุมชนหลวงพ่อดโตและชุมชนธารา สามารถจำแนกตามเพศได้ดังนี้

เพศชาย 558 คน   เพศหญิง 509 คน   รวม 1067 คน

ในด้านการนับถือศาสนา นับถือศาสนาพุทธ 90 % นับถืออิสลามและคริสต์ 10 %

การปกครอง

เทศบาลตำบลบางพลี แบ่งเขตการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน 3 ตำบล ในส่วนของชุมชนตลาดโบราณบางพลีตั้งอยู่ในหมู่ที่ 10 มีชุมชนย่อยอีก 2 ชุมชน คือ ชุมชนหลวงพ่อดโต และชุมชนธารา

การศึกษา

โรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 2 แห่ง

โรงเรียนอนุบาล จำนวน 1 แห่ง

สาธารณสุข

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล จำนวน 1 แห่ง

การคมนาคม

การเดินทางมายังชุมชนตลาดโบราณบางพลี สามารถเดินทางมาได้ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยทางบกมี 3 เส้นทาง คือ ถนนบางนาตราด ถนนเทพารักษ์ ถนนตำหรุ-บางพลี (ถนนคลองขุดใหม่) ส่วนทางน้ำใช้การเดินทางทางเรือผ่านทางคลองสำโรง โดยชุมชนตลาดโบราณบางพลีอยู่ห่างจากตัวจังหวัดสมุทรปราการ 18 กิโลเมตร

การสาธารณสุข

ชุมชนตลาดโบราณบางพลี มีไฟฟ้า น้ำประปา การไปรษณีย์ และโทรศัพท์ เข้าถึงในทุก ๆ หลังคาเรือน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

มีลำน้ำที่สำคัญ จำนวน 3 ลำน้ำ

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

วัด จำนวน 2 แห่ง

ศาลเจ้า จำนวน 1 แห่ง (เทศบาลตำบลบางพลี, 2564)

ประเพณี

ประเพณีรับบัว

ประเพณีรับบัวเป็นประเพณีเก่าแก่สืบทอดกันมาแต่โบราณของชาวอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ โดยจัดงานทุกวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี โดยในสมัยก่อนอำเภอบางพลีมีประชาชนอาศัยอยู่แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ คนไทย คนลาว และคนรามัญ (ชาวมอญพระประแดง) ทุกกลุ่มชนต่างทำมาหากินและอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นเสมือนญาติมิตร

ประเพณีรับบัว เกิดขึ้นเพราะความมีน้ำใจที่ดีต่อกันระหว่างคนในท้องถิ่นกับคนมอญพระประแดงซึ่งทำนาอยู่ที่ตำบลบางแก้ว ในช่วงออกพรรษาจะกลับไปทำบุญที่อำเภอพระประแดง ได้เก็บดอกบัวเพื่อบูชาพระหรือถวายแด่พระสงฆ์และฝากเพื่อนบ้าน ในปีต่อมา ชาวอำเภอเมือง และชาวอำเภอพระประแดง ต่างพร้อมใจกันพายเรือมาเก็บดอกบัวที่อำเภอบางพลีและถือเป็นโอกาสอันดีในการนมัสการองค์หลวงพ่อโต อีกทั้งระยะทางระหว่างที่อำเภอพระประแดงกับอำเภอบางพลีไกลกันมาก เพื่อให้เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินเรือแต่ละลำจะร้องรำทำเพลงมาตลอดเส้นทาง

สำหรับการแห่หลวงพ่อโตทางน้ำในประเพณีรับบัวที่เห็นกันอยู่ทุกวันนี้ สืบเนื่องจาก พ.ศ. 2467 นางจันกับพวกชาวบางพลี ได้ร่วมสร้างองค์ปฐมเจดีย์ ณ วัดบางพลีใหญ่ใน และจัดงานเฉลิมฉลอง โดยแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ และวิวัฒนาการมาเป็นแห่องค์หลวงพ่อโตจำลองอัญเชิญไปตามลำคลองสำโรง เพื่อให้ประชาชนได้นมัสการ ดอกไม้ที่ใช้นมัสการคือ ดอกบัว

คติความเชื่อ

ความเชื่อเรื่อง หลวงพ่อโต พระประธานประจำพระอุโบสถ วัดบางพลีใหญ่ใน

ตามตำนานประวัติของหลวงพ่อโต ที่เล่าสืบต่อกันมาว่า มีพระพุทธรูป 3 องค์ ซึ่งชาวกรุงศรีอยุธยาได้อาราธนาลงสู่แม่น้ำเพื่อหลบหนีภัยสงคราม พระพุทธรูปทั้ง 3 องค์ได้ล่องลอยมาตามลำน้ำและได้แสดงอภินิหารระหว่างทางจนเป็นที่โจษขานกัน ทว่าไป ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ ได้พยายามอาราธนาท่านขึ้นสู่ฝั่ง แต่ก็ไม่สำเร็จ จนในที่สุด พระพุทธรูปองค์หนึ่งได้ไปขึ้นประดิษฐานอยู่ที่ วัดบ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนองค์ที่สองไปขึ้นประดิษฐานอยู่ที่วัด โสธรวราราม จังหวัดฉะเชิงเทรา และอีกองค์หนึ่งได้ล่องลอยเรื่อยมาตามลำแม่น้ำเจ้าพระยา แลเกิดปาฏิหาริย์กระแสน้ำไหลวกเข้ามาในบริเวณคลองสำโรง ประชาชนจึงพร้อมกันอาราธนาเชิญ

ท่านขึ้นที่ปากคลองสำโรง แต่ท่านก็ไม่ยอมขึ้น จากนั้นจึงทำพิธีเสี่ยงทายต่อเพตุกชะลอกับองค์ท่าน แล้วใช้เรือพายจุดท่านให้ลอยตามคลองสำโรงและอธิษฐานว่า “หากท่านประสงค์จะขึ้นโปรดที่ใดก็ของได้แสดงอภินิหารให้แพที่ลอยมาจงหยุด ณ ที่นั่นเถิด” จนแพลอยมาถึงบริเวณหน้าวัดบางพลีใหญ่ในท่านจึงหยุด ชาวบ้านจึงพร้อมใจกันอาราธนาตั้งจิตอธิษฐานนำท่านขึ้นจากน้ำได้ในที่สุดและต่อมาได้สร้างพระอุโบสถสำหรับเป็นที่ประดิษฐานหลวงพ่โตมาจนถึงปัจจุบัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ขนมกาละแม

ส่วนผสม

ข้าวเหนียว 10 กิโลกรัม มะพร้าว 25 กิโลกรัม น้ำตาลปีบ 22 กิโลกรัม

วิธีทำ

1. ข้าวเหนียวนำไปแช่น้ำประมาณ 8 ชั่วโมง
2. ชูดมะพร้าวคั้นกะทิ (หัว 1 ส่วน หาง 3 ส่วน)
3. หัวกะทิเคี้ยวเป็นน้ำมันจนกากเหลือ
4. หางกะทิเคี้ยวในกระทะพอเดือด ใส่ข้าวเหนียวกวนจนละเอียด (ประมาณ 5 ชั่วโมง)
5. ใส่น้ำตาลกวนต่อไปจนเหนียวจึงลงน้ำมันและกวนต่อไปเรื่อย ๆ จนเหนียวได้ที่ ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง จึงยกลงแล้วกวนต่อไปเรื่อย ๆ ประมาณ 10 นาที
6. ตักใส่ภาชนะแบบโบราณจะตักใส่กระด้งรองใบตอง ปัจจุบันใส่ถุงพลาสติกเพื่อสะดวกในการขายหรือกล่องพลาสติก

ศักยภาพของชุมชน

การรวมกลุ่มของประชาชน

กลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการค้าขายภายในชุมชนตลาด จำนวน 2 กลุ่ม

กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน 1 กลุ่ม
กลุ่มกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	จำนวน 1 กลุ่ม
มวลชนจัดตั้ง	
กลุ่มนันทนาการภายในชุมชน	จำนวน 1 กลุ่ม
กลุ่มจิตอาสาพัฒนาชุมชน	จำนวน 1 กลุ่ม

(โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์, 2554)

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มเป้าหมาย

ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่เป็นเพศชายร้อยละ 70 และเป็นเพศหญิงร้อยละ 30 กลุ่มเป้าหมายมีอายุ 30 ปี ขึ้นไป นอกจากนั้นกลุ่มเป้าหมายยังอาศัยอยู่ในย่านชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นเวลา 10 ปี ขึ้นไป ดังข้อมูลในตาราง ดังต่อไปนี้

ลำดับ	เพศ	อายุ	จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชนตลาดโบราณบางพลี
1	ชาย	55	55
2	ชาย	54	23
3	ชาย	50	50
4	หญิง	32	14
5	ชาย	63	63
6	หญิง	78	78
7	ชาย	47	47
8	ชาย	62	62

9	ชาย	39	18
10	หญิง	45	26

ตารางที่ 4 - 1 ข้อมูลของกลุ่มเป้าหมาย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

เนื้อหาส่วนนี้ ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563) ในมิติต่าง ๆ แบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ด้านลักษณะที่ตั้งของชุมชน

ลักษณะของชุมชนตลาดโบราณบางพลียังคงตั้งอยู่บริเวณริมคลองสำโรงเหมือนเมื่อแรกเริ่มสร้างตลาด ชาวจีนที่อพยพมาจากแผ่นดินใหญ่ไม่ได้ย้ายไปที่อื่น แต่ในช่วงที่สภาพของชุมชนตลาดถูกทิ้งร้าง แปรเปลี่ยนจากตลาดการค้าขายมาเป็นที่พักอาศัย ได้มีประชากรจากที่อื่นเข้ามาอาศัยภายในชุมชนตลาดท่ามกลางความเจริญที่เกิดขึ้นในสังคม สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ลักษณะที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ยังคงตั้งอยู่บริเวณเลียบบคลองสำโรง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านที่ตั้งแต่เปลี่ยนในด้านวิถีชีวิตมากกว่า แม้ว่าช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2540 ชุมชนตลาดที่เคยเป็นแหล่งค้าขายที่สำคัญจะถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงแค่อู่อาศัยของคนในชุมชน แต่ในปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมาสภาพวัฒนธรรมอำเภอบางพลีได้ร่วมกันกับกลุ่มสภาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจังหวัดสมุทรปราการ ดำเนินการฟื้นฟูชุมชนตลาดโบราณบางพลีกลับมาเป็นตลาดที่มีชีวิตชีวาอีกครั้งจนถึงปัจจุบัน ” (มิ่ง - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

ดังตัวอย่างภาพต่อไปนี้ ที่แสดงถึงลักษณะที่ตั้งของชุมชนริมคลองสำโรงมาแต่ดั้งเดิม และทางเข้า - ทางออก ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ภาพที่ 4 - 1 ลักษณะที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในอดีต

ภาพที่ 4 - 2 ทางเข้าชุมชนตลาดโบราณบางพลี บริเวณศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางพลี

ภาพที่ 4 - 3 ทางเข้าชุมชนตลาดโบราณบางพลีบริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า ที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 ยังไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม นั่นคือตั้งอยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบางพลี และอยู่ติดกับวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ในท้องที่เทศบาลตำบลบางพลีริมคลองสำโรง ซึ่งเป็นบริเวณเดียวกันกับเมื่อแรกเริ่มก่อตั้งชุมชนตลาดเมื่อปี พ.ศ.2400 หรือเมื่อราว 160 ปีที่แล้ว

ด้านโครงสร้าง

ชุมชนตลาดโบราณบางพลีอยู่ภายใต้การปกครองของเทศบาลตำบลบางพลีมาตั้งแต่ เมื่อครั้งยังเป็นสุขาภิบาลบางพลี จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบางพลีในปี พ.ศ. 2542 โดยมีชุมชนที่ตั้งอยู่ในบริเวณตลาดโบราณบางพลีคือ ชุมชนธรา และชุมชนหลวงพ่อโต ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างนั้นภายในชุมชนมีเกิดขึ้นอยู่ตลอด ชาวบ้านในชุมชนปกครองกันแบบพี่น้อง ไม่มีคกฏ ระเบียบ เสมือนคล้ายตลาดเอกชน ประชากรส่วนใหญ่เป็นคนไทย

เชื้อสายจีนที่สืบเชื้อสายมาแต่บรรพบุรุษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นคือแต่เดิมชาวชุมชนอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน แต่ในปัจจุบันที่มีผู้คนจากที่อื่นเข้ามาอาศัยมากขึ้นทำให้โครงสร้างทางสังคมของชุมชนเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลบางพลีมาตั้งแต่เมื่อครั้งยังคงเป็นฐานะ สุขาภิบาลตำบลบางพลี จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นในปี พ.ศ.2542 ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบางพลี การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเชิงโครงสร้างของชุมชนนั้น สมัยก่อนชาวบ้านในชุมชนอยู่กันแบบพี่น้อง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในด้านการปกครองในชุมชนจึงไม่มีเรื่องของกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ มากำกับภายในชุมชน ในด้านประชากร มีประชากรประมาณ 200 คน ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนักส่วนมากเป็นคนไทยเชื้อสายจีน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขายซึ่งเป็นอาชีพหลักที่สืบทอดมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษที่มาจากจีนแผ่นดินใหญ่ นอกจากนี้ยังประกอบอาชีพ ทำงานบริษัทเอกชน รับจ้างทั่วไป ทำข้าราชการ เป็นต้น แต่เนื่องจากความเจริญของสังคมเข้ามามีอิทธิพลภายในชุมชนมากขึ้น ทำให้ในสมัยนี้รูปแบบของสังคมภายในชุมชนที่เคยอยู่แบบพี่น้องเปลี่ยนไปเป็นแบบต่างคนต่างอยู่” (น้อย - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า โครงสร้างของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563) ถึงแม้จะมีการยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลตำบลบางพลี แต่ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนส่วนมากเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพค้าขาย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน เนื่องจากความเจริญของสังคมที่ดำเนินอยู่ตลอดเวลา ทำให้จากเดิมที่ชาวชุมชนอยู่อย่างกลมเกลียวเปลี่ยนเป็นพึ่งพาตนเองมากขึ้น

ด้านผู้นำ

การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับผู้นำภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2540 มีการปกครองแบบหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำ จนกระทั่งปี พ.ศ.2542 ทางเทศบาลตำบลบางพลีได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนนั้นมีจากการเลือกตั้ง การเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชนเปลี่ยนไปตามวาระหรือไม่สามารถทำหน้าที่ได้ สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ในหมู่ที่ 10 ของตำบลบางพลีใหญ่ อันเป็นพื้นที่ของย่านชุมชนตลาดโบราณบางพลี เริ่มมีการจัดตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นในปี พ.ศ. 2540 โดยมีหน้าที่เป็นผู้นำชุมชนดูแลลูกบ้านในหมู่ที่ 10 จากนั้น 2 ปี ทางเทศบาลตำบลบางพลีภายหลังเปลี่ยนรูปแบบการปกครองจากสุขาภิบาลมาเป็นเทศบาล ได้เข้ามาร่วมมือกับทางผู้นำชุมชนแบ่งหน้าที่ในการดูแล ผู้นำชุมชนมาจากการเลือกตั้งมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 4 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำชุมชนอยู่ตลอด ซึ่งชุมชนที่อยู่บริเวณพื้นที่ตลาดโบราณบางพลีคือ ชุมชนธารา มีผู้นำชุมชนมาแล้ว 4 คน และชุมชนหลวงพ่อดโต มีผู้นำมาแล้ว 4 คน การเปลี่ยนแปลงผู้นำนั้นเกิดจากการที่ผู้นำคนก่อนหน้าเสียชีวิตหรือสุขภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้” (น้อย - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า นับตั้งแต่สุขาภิบาลตำบลบางพลีได้รับการยกฐานะเป็นเทศบาลตำบลบางพลีเมื่อปี พ.ศ. 2542 ทางเทศบาลได้เข้ามามีบทบาทในการดูแลความเป็นอยู่ ความสงบเรียบร้อยให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลี โดยได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชนและชาวบ้านที่อาศัยภายในชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาของการดำรงตำแหน่งในแต่ละรอบที่ได้รับเลือก โดยมาจากการจัดการเลือกตั้ง

ด้านกลุ่ม / องค์กร

ด้านการเปลี่ยนแปลงในส่วนของกลุ่ม / องค์กร ภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีในปัจจุบันนี้ส่วนใหญ่ได้รับการดูแลจากทางเทศบาลตำบลบางพลี เช่น กลุ่มจิตอาสาพัฒนาชุมชน กลุ่มลายแดนสวรรค์ไทย กลุ่มผู้ค้าในชุมชนตลาดโบราณบางพลี เป็นต้น ซึ่งในอดีตเคยมีกลุ่มลูกเสือชาวบ้านภายในชุมชนแต่ในปัจจุบันนี้ไม่มีอยู่แล้ว สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“การเปลี่ยนแปลงในด้านของกลุ่ม / องค์กร ภายในชุมชนนั้น มีการเกิดขึ้นของกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

- กลุ่มคณะกรรมการที่ทำหน้าที่ดูแลชุมชนตลาด ภายใต้การควบคุมของเทศบาลตำบลบางพลีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2542 ภายหลังจากได้ยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล โดยมีหน้าที่ดูแลการฟื้นฟู อนุรักษ์ ส่งเสริม และพัฒนา ให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก และควรค่าแก่การมาเยี่ยมชม

- กลุ่มจิตอาสาพัฒนาชุมชน มีหน้าที่คอยดูแล อำนวยความสะดวก รักษาความสะอาด ความสงบเรียบร้อย ให้กับชาวบ้านในชุมชนและกับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมยังตลาดแห่งนี้
- กลุ่มผู้ค้าขายในตลาด มีหน้าที่ดูแล จัดระเบียบความเรียบร้อย ในการค้าขายสินค้าต่าง ๆ ในตลาด
- กลุ่มลายแดนซ์รำไทย มีหน้าที่เป็นศูนย์กลางของจุดพักผ่อนหย่อนใจด้วยการฟังบทเพลงอันไพเราะหรือจะร่วมขับร้องด้วยได้เช่นกัน

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยในอดีตเคยมีกลุ่มลูกเสือชาวบ้านที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันของชาวชุมชนแต่ปัจจุบันทางเทศบาลตำบลบางพลีได้เข้ามามีบทบาท ทำให้กลุ่มลูกเสือชาวบ้านยกเลิกไป” (เรื่อง - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า กลุ่มที่ปรากฏภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563) แบ่งการจัดตั้งได้ 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาลตำบลบางพลี และกลุ่มที่เกิดจากการที่ชาวบ้านภายในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น โดยการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมานั้นเพื่อให้ชาวบ้านภายในชุมชนได้มีโอกาสสร้างอาชีพ สร้างรายได้ภายในครัวเรือนเพื่อเลี้ยงชีพของตน ตลอดจนเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีของชาวบ้านภายในชุมชนชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้านในชุมชนและบุคคลภายนอกที่เดินทางมาท่องเที่ยว ณ ชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในขณะเดียวกันมีกลุ่มที่ยุติการดำเนินงานไปตามกาลเวลาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

ด้านสถานศึกษา

สถานศึกษาในชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านของมีโรงเรียนที่เกิดขึ้นมาใหม่ การขยายพื้นที่ของสถานศึกษา การเพิ่มขึ้นของจำนวนนักเรียนในทุก ๆ ปี ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม ส่วนโรงเรียนที่ดำเนินการก่อนปี พ.ศ. 2533 ยังคงจัดการเรียนการสอนอยู่จนถึงปัจจุบันไม่เปลี่ยนพื้นที่ตั้ง หรือเลิกกิจการ สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ในย่านชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีสถานศึกษาอยู่ 3 แห่ง เป็นของรัฐบาล 2 แห่ง คือ โรงเรียนวัดบางพลีใหญ่ใน และโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบางพลี และของเอกชน 1 แห่ง คือ โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ โดยโรงเรียนวัดบางพลีใหญ่เป็นโรงเรียนเก่าแก่ ส่วนโรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบางพลี เป็นโรงเรียนที่เริ่มเปิดทำการเรียนการสอนได้เพียงประมาณ 5 ปีเท่านั้น (พ.ศ. 2559) ขณะที่โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์ถือได้ว่าเป็นโรงเรียนราษฎร์ (เอกชน) แห่งแรกของอำเภอบางพลี ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2483 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนั้นเป็นไปในทิศทางของจำนวนผู้เรียนที่เพิ่มมากขึ้น ตามจำนวนประชากรที่อยู่อาศัยในถิ่นฐานย่านนี้เพิ่มขึ้น สมัยก่อนนั้นมีผู้มาเรียนเพียงชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงทางด้านหลักสูตรที่เน้นเชิงสมรรถนะรอบด้านทั้งในด้าน การเรียนรู้ภาษาที่ 3 นอกเหนือจากภาษาไทย และภาษาอังกฤษ เช่น ภาษาจีน ญี่ปุ่น เกาหลี นอกจากนี้ยังมีการปลูกฝังให้สถานศึกษาภายในบริเวณชุมชนได้มีโอกาสเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับ วัฒนธรรมท้องถิ่นของอำเภอบางพลี โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นมาในอดีตของชุมชนตลาดโบราณบางพลี เพื่อให้เด็กรุ่นหลังได้สำนึก เกิดความรัก ความภูมิใจ ในการได้ร่วมสืบสาน ความเป็นท้องถิ่นแห่งนี้เอาไว้สืบไป ” (หลิว - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า สถานศึกษาภายในบริเวณชุมชนนั้น มีเพิ่มขึ้น 1 แห่ง ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา สำหรับการเปลี่ยนแปลงเชิงสถานศึกษาเป็นไปในรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรภายในสถานศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับสังคมยุคใหม่และบริบทของชุมชน โดยจะนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และระดับประเทศ อีกทั้งยังช่วยให้ตลาดโบราณบางพลีเป็นตลาดที่มีชีวิตตลอดไป

ด้านศาสนสถาน

การเปลี่ยนแปลงด้านศาสนสถานในย่านชุมชนตลาดโบราณบางพลี เชิงที่ตั้งยังคงตั้งอยู่ในบริเวณเดิมไม่เปลี่ยนแปลงทั้งวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ศาลเจ้าพ่อเจ้าบางพลี ซึ่งอยู่ติดกับพื้นที่ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี และศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ ตั้งอยู่บริเวณจุดตัดของคลองลำโรงกับคลองสวนฝั่งตรงข้ามกับตลาดโบราณบางพลี มีการสร้างศาลตายายเพิ่มเติมเมื่อปี พ.ศ. 2557 ซึ่งตั้งอยู่ข้าง ๆ กับศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ สำหรับสิ่งที่เปลี่ยนแปลงคือการพัฒนาทางด้านสิ่งปลูกสร้าง โบราณวัตถุต่าง ๆ ภายในบริเวณของศาสนสถาน เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมผนวกกับมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ภายในศาสนสถาน สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“บริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีศาสนสถานที่สำคัญ 4 แห่ง คือ วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ซึ่งเป็นศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ ซึ่งเป็นศาสนสถานตามแบบความเชื่อของชนชาติจีน ศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ และศาลตายายที่สร้างเพิ่มขึ้นมา สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงของศาสนสถานในชุมชนคือ ในปัจจุบันชุมชนตลาดโบราณบางพลีกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีผู้คนจากทั่วทุกสารทิศมาเที่ยวชม และเมื่อเดินทางมาเยี่ยมชมตลาดแล้วต้องเดินทางมายังศาสนสถานทั้ง 4 ส่งผลให้เกิดการปรับปรุง พัฒนา สิ่งปลูกสร้าง ศาสนวัตถุต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชมและทำให้ศาสนสถานเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น เช่น การสร้างห้องสุขาไฮเทค อันเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ พร้อมทั้งมีการจัดแต่งดอกไม้เพื่อให้เกิดความสวยงาม สดชื่น ภายในวัดบางพลีใหญ่ในพระอารามหลวง เป็นต้น” (เจียง - นามสมมติ, สัมภาษณ์ เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

ดังตัวอย่าง ภาพของการเปลี่ยนแปลงด้านศาสนสถานภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงเวลาที่ศึกษา นั่นคือ ศาลตายาย ที่สร้างขึ้นในปี พ.ศ.2557

ภาพที่ 4-4 ศาลตายาย ซึ่งอยู่ติดกับศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า ช่วงระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ศาสนสถานภายในบริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลีไม่มีการเปลี่ยนแปลงในด้านสถานที่และในด้านความเชื่อ

ความศรัทธาของผู้คนภายในชุมชน รวมทั้งจากที่อื่น ๆ สิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงคือ การพัฒนาศาสนาวัตถุต่าง ๆ เพื่อปรับให้เข้ากับยุคสมัย มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ภายในศาสนสถาน เป็นการดึงดูดให้ผู้คนเดินทางเข้ามาเยี่ยมชมและสร้างความทรงจำเพื่อจะได้กลับมาเยี่ยมชมอีกครั้งต่อไป

ด้านสถานะแห่งการปรับเปลี่ยนของสังคมทั้งในด้านของ โครงสร้าง บทบาท หน้าที่ของชุมชน ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

เมื่อสภาพสังคมในยุคปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีต้องปรับตัวตามไปด้วย แต่ยังคงอนุรักษ์ความเป็นอัตลักษณ์ รูปแบบการของวิถีชีวิตของชุมชนภายในตลาดดั้งเดิมเอาไว้ได้ ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณีรับบัว การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน (ทางน้ำ) ตลอดจนการรักษาศิลปะวัฒนธรรมประจำถิ่น เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาและเรียนรู้ ถึงแม้ในย่านท้องถิ่นบางพลีจะเต็มไปด้วยความเจริญเช่น มีสนามบิน มีห้างสรรพสินค้า เป็นต้น อันเป็นเทคโนโลยีสมัยใหม่ สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและตลอดเวลานั้น ส่งผลต่อชุมชนตลาดโบราณบางพลีทำให้มีผู้คนอื่นจากท้องถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนตลาดจำนวนมาก ซึ่งในอดีตเป็นเพียงแคคนในชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่แรกเริ่มเพียงเท่านั้นที่เป็นกลุ่มคนที่ปรากฏในบริเวณชุมชน ดังนั้นท่ามกลางความเจริญในย่านท้องถิ่นอำเภอบางพลีไม่ว่าจะเป็น การเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี ในปี พ.ศ. 2539 การเกิดขึ้นของสนามบินสุวรรณภูมิในปี พ.ศ.2549 หรือแม้กระทั่งคอนโดมิเนียม หมู่บ้านจัดสรรต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นมากในยุคปัจจุบัน แต่ชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลียังคงรักษาความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองเอาไว้ นั่นคือ การคงไว้ซึ่งรูปแบบของชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่เป็นตลาดพื้นไม้ที่มีมาแต่เดิม โดยไม่ใช้วัสดุตามแบบสมัยนิยม อีกทั้งยังอนุรักษ์เรื่องราวความเป็นท้องถิ่นเอาไว้ไม่ให้สูญหายไป ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณีรับบัว การแข่งขันกีฬาพื้นบ้าน (ทางน้ำ) เป็นต้น” (น้อย - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอันมีเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นส่วนสำคัญ ส่งผลให้ความเจริญเข้ามาสู่ภายในบริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เกิดการเคลื่อนย้ายของผู้คนภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง แต่ชาวชุมชนยังคง

รูปแบบการดำเนินชีวิต และขนบธรรมเนียมที่มีมาแต่เดิมไว้ได้จนถึงยุคสมัยปัจจุบันไม่ว่าจะเป็น ประเพณีภายในชุมชน คติความเชื่อภายในชุมชน เป็นต้น

ด้านความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

การเปลี่ยนแปลงด้านความเจริญทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีตามกลไกของสังคมโลกในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีปรับตัวตามไปด้วย โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในเชิงการค้าขายสำหรับผู้ค้า และอำนวยความสะดวกให้กับผู้ที่มาท่องเที่ยวยังชุมชน อีกทั้งยังมีการพัฒนานวัตกรรมห้องแถว (ที่อยู่อาศัยภายในบริเวณชุมชน) ให้มีความทันสมัยขึ้น ในทางตรงกันข้ามกลับส่งผลกระทบต่อคุณภาพในการดำรงชีวิตประจำวัน อันเนื่องมาจากการเกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก แล้วเกิดการปล่อยของเสียลงในแหล่งน้ำ และในอากาศ สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้านความเจริญทางนวัตกรรมและเทคโนโลยี ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในชุมชนตลาดโบราณบางพลี จากเดิมมีการซื้อขายสินค้าด้วยการใช้เงินสด ในปี พ.ศ. 2561 ปรับเปลี่ยนมาเป็นการซื้อขายสินค้าด้วยการใช้แอปพลิเคชันทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งทำให้การซื้อขายสินค้าสะดวกยิ่งขึ้น นอกจากนั้นผู้ที่มาเยี่ยมชมชุมชนตลาดโบราณบางพลีสามารถค้นหาข้อมูลทั่วไปของตลาดด้วยการสแกนคิวอาร์โค้ดผ่านทางโทรศัพท์มือถือ ซึ่งในอดีตเป็นไปในรูปแบบของการสอบถามข้อมูลกับเจ้าหน้าที่ที่เป็นมนุษย์ มีการจัดทำสื่อประสมเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์เรื่องราวของชุมชนเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้กับชาวบ้านในชุมชน และนักท่องเที่ยวที่สนใจ ทั้งในรูปแบบวีดิทัศน์ แผ่นพับ หรือการประชาสัมพันธ์ชุมชนผ่านทางเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก ยูทูป เป็นต้น ในด้านการพัฒนานวัตกรรมเพื่ออนุรักษ์ชุมชนนั้นมีการปรับปรุงตึกแถวให้สวยงามยิ่งขึ้น แต่คงไว้ซึ่งความสวยงามควรค่าแก่การอนุรักษ์ โดยชุมชนตลาดโบราณบางพลีเคยได้รับรางวัลอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พระอิสริยยศในขณะนั้น) เมื่อปี พ.ศ. 2548 ในทางกลับกันความเจริญที่เกิดขึ้นนั้นส่งผลให้เกิดโรงงานอุตสาหกรรมในย่านชุมชน ซึ่งโรงงานอุตสาหกรรมมีการปล่อยมลพิษทั้ง ทางน้ำ และอากาศ และมลพิษทางเสียงจากเครื่องปั้น ที่บริเวณชุมชนตลาดโบราณบางพลีตั้งอยู่ไม่ไกลจากสนามบินสุวรรณภูมิ ส่งผลต่อ

คุณภาพในการดำรงชีวิตของชาวมุขชน ” (น้อย - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า ในสังคมยุคปัจจุบันนับได้ว่าการเข้าถึงซึ่งนวัตกรรมและเทคโนโลยีเป็นเรื่องที่สะดวกสบายยิ่ง จากการที่ผู้คนส่วนใหญ่ล้วนมีอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีเป็นของตัวเองแล้วภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีเกิดการปรับตัวต่อเทคโนโลยีตามสังคมส่วนใหญ่เช่นกัน โดยที่ชาวบ้านภายในชุมชนใช้เทคโนโลยีเพื่อให้เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคม นอกจากนั้นยังใช้สร้างเป็นจุดขายเพื่อเชิญชวนให้คนจากที่อื่นได้เข้ามาเที่ยวชมชุมชน อีกด้านหนึ่งความเจริญของนวัตกรรมและเทคโนโลยีก่อให้เกิดปัญหามลพิษด้านสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

เนื้อหาส่วนนี้ ทำการศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563) ในมิติต่าง ๆ แบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ด้านคติความเชื่อ

เรื่องราวเกี่ยวกับคติความเชื่อของชาวมุขชนตลาดโบราณบางพลี ไม่มีการเปลี่ยนแปลงยังคงรูปแบบเดิมเอาไว้ ทั้งคติความเชื่อแบบไทยที่อิงกับหลักทางพระพุทธศาสนา และคติความเชื่อแบบชนชาติจีน โดยแบบไทย คือ องค์หลวงพ่อโต พระประธานในพระอุโบสถวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง และ ประเพณีรับบัว ส่วนแบบจีน คือ ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ ศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ และ การประกอบพิธีเคารพบรรพบุรุษของชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ซึ่งในรูปแบบของการประกอบพิธีเคารพบรรพบุรุษเกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไปตามกาลเวลา สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ความเชื่อในชุมชนตลาดโบราณบางพลีแบ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ ความเชื่อทางศาสนา ความเชื่อความเชื่อทางประเพณี และความเชื่อทางพิธีกรรม สำหรับความเชื่อทางศาสนาแยกได้อีก 2 แบบ คือ แบบไทยและแบบจีน โดยแบบไทยมีความเชื่อที่เชื่อมโยงกับเรื่องราวทางพระพุทธศาสนาในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ของหลวงองค์พ่อโต พุทธปฏิมาที่อยู่คู่กับชาวมุขชนมาอย่างยาวนาน ภายในพระอุโบสถวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ในขณะที่แบบจีนมีความเชื่อ

ในเรื่องของความศักดิ์สิทธิ์ขององค์เจ้าพ่อบางพลี ที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่ครั้งแรกเริ่มของชุมชนตลาด ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณศาลเจ้าพ่อบางพลีติดกับชุมชนตลาด ส่วนศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุที่ตั้งอยู่บริเวณฝั่งตรงข้ามของชุมชนตลาดนั้นส่วนมากชาวชุมชนที่มีอาชีพออกเรือทำประมงในลำคลองสำโรง มีความเชื่อว่าหากมาขอพรกับองค์เจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุแล้วจะทำให้แคล้วคลาดปลอดภัย พบแต่สิ่งที่เป็นมงคล ด้านความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีภายในชุมชน ชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีประเพณีสำคัญ คือ ประเพณีรับบัว ที่จัดก่อนวันออกพรรษา 1 วัน คือวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เพื่อให้ชาวบ้านในชุมชนและนักท่องเที่ยวจากภายนอกได้มีโอกาสสักการะองค์หลวงพ่อโต ด้วยการนำองค์หลวงพ่อโตจัดขบวนเรือแห่ทางน้ำไปตามลำคลองสำโรง แล้วผู้คนที่อยู่ตาม 2 ฝั่งของคลองโยนดอกบัวลงไปบูชาองค์หลวงพ่อโต สำหรับความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมนั้น เป็นเรื่องของความเชื่อของคนไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนที่ต้องมีการเคารพบรรพบุรุษ (การไหว้เจ้า) ในช่วงเทศกาลตรุษจีน วันสารทจีน โดยการนำอาหารมาไหว้บรรพบุรุษ เช่น หมู ไก่ ขนมห่าง ผลไม้มงคล ฯลฯ แล้วเมื่อมีญาติผู้ใหญ่เสียชีวิตจะนำศพไปฝังที่สวนซู้ย (สุสานแบบจีน) แต่ในปัจจุบันนี้รูปแบบพิธีกรรมเปลี่ยนไปเป็นการเผาศพแทน” (พลอย - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564)

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า คติความเชื่อของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีที่มีมาแต่เดิมอยู่แล้วนั้น ปัจจุบันนี้ยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลง ชาวชุมชนภายในตลาดที่มีอาชีพค้าขาย เคารพและศรัทธาในบารมีความศักดิ์สิทธิ์ขององค์หลวงพ่อโตและองค์ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ ส่วนชาวเรือที่ทำมาหากินในด้วยการทำประมงในลำคลองสำโรง มีความศรัทธาในองค์ศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ ในแง่มุมของความศรัทธาในองค์หลวงพ่อโตนำมาสู่การจัดประเพณีสำคัญภายในชุมชนคือ ประเพณีรับบัว ที่จัดขึ้นก่อนวันออกพรรษา 1 วันเป็นประจำทุกปี ในเชิงพิธีกรรมชาวเชื้อสายจีนภายในชุมชนนิยมประกอบพิธีในวันสำคัญตามแบบจีน ซึ่งในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของพิธีไปบางส่วนตามกาลสมัย

ด้านประเพณี

การเปลี่ยนแปลงด้านประเพณีภายในชุมชน ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา มีทั้งที่ยังคงอยู่และสูญหายไปตามกาลเวลาแล้ว ประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีรับบัว ที่นับได้ว่าเป็นงานที่มีเพียงหนึ่งเดียวในประเทศไทยและในโลก ซึ่งรูปแบบในการจัดงานมีการเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละยุค

สมัย นอกจากนั้นยังมีประเพณีที่จัดตามเทศกาลในทุก ๆ ปี ทั้งแบบไทยและแบบจีน เช่น สารทไทย สารทจีน เทศกาลปีใหม่ ลอยกระทง เทศกาลสงกรานต์ เป็นต้น ดังคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ในช่วงระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา ในชุมชนตลาดโบราณบางพลียังคงมีการจัดงาน และรักษารูปแบบของประเพณีที่เคยมาอย่างยาวนานในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทั้งประเพณีแบบไทย และประเพณีแบบจีน ประเพณีแบบไทยที่สำคัญคือ งานประเพณีรับบัวที่จัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี (ก่อนวันออกพรรษา 1 วัน) บริเวณวัดบางพลีใหญ่ในพระอารามหลวง ริมคลองลำโรง ซึ่งอยู่ติดกับชุมชนตลาดโบราณบางพลี โดยนับตั้งแต่ พ.ศ. 2536 ประเพณีรับบัวมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของการจัดงานที่จากเดิมเป็นงานประเพณีภายในท้องถิ่น มีการประชาสัมพันธ์ ชาวบ้านผ่านทางเรือไปตามลำคลองลำโรงและทางบกไปทั่วทั้งจังหวัดสมุทรปราการ ปรับเปลี่ยนเป็นงานที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง และชาวชุมชนในพื้นที่ โดยมีการเพิ่มระยะเวลาในการจัดงานเป็น 2 วัน จากเดิมที่จัดเพียง 1 วัน เพื่อให้การจัดงานมีความยิ่งใหญ่และเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากทั่วประเทศ ได้มีโอกาสมาร่วมงานที่เรียกว่า มีเพียง 1 เดียวในโลก กิจกรรมภายในงานนอกจากจะมีการโยนบัวถวายบูชาองค์หลวงพ่อดอกกลางลำคลองลำโรงแล้ว ยังมีกิจกรรมจัดแสดงแสง สี เสียง เล่าเรื่องราวของวิถีชีวิตของชาวชุมชนตลาดบางพลีที่อยู่คู่กับประเพณีรับบัว มีการจัดขายสินค้าต่าง ๆ มีการละเล่นกีฬาพื้นบ้าน ทางน้ำ เช่น มวยทะเล การแข่งขันเรือยาว ตลอดจนการจัดขบวนแห่เรือสวยงามของชาวอำเภอบางพลีจากทุกตำบล ทุกหมู่บ้าน สำหรับในปี พ.ศ. 2563 เกิดสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รูปแบบการจัดงานเป็นไปโดยไม่มีการจัดขบวนแห่องค์หลวงพ่อดอกกลางลำคลองลำโรง แต่ปรับเป็นการนำเรือที่ภายในประดิษฐานองค์หลวงพ่อดอกมาจอดเทียบท่าหน้าบริเวณวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง แล้วให้ผู้ที่มาร่วมงานนำดอกบัวมาวางบริเวณองค์หลวงพ่อดอกแทน การโยนบัวลงไปลำคลองจากริมฝั่งแบบเดิม เพื่อลดการแออัดของผู้ที่มาร่วมงานและป้องกันความเสี่ยงที่อาจนำไปสู่การติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ในภายหลัง สำหรับประเพณีแบบจีนภายในชุมชน คือ การแสดงความเคารพต่อบรรพบุรุษด้วยของไหว้ต่าง ๆ ในเทศกาลตรุษจีนและสารทจีน ยังคงกระทำเช่นเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ประเพณีอื่น ๆ ภายในชุมชนที่ยังคงจัดขึ้นอยู่จนถึงปัจจุบัน เช่น เทศกาลขึ้นปีใหม่ เทศกาลสงกรานต์ งานแห่เทียนพรรษา เทศกาลลอยกระทง ซึ่งเป็นประเพณีทั่ว ๆ ไป ที่จัดกันทั่วทุกแห่ง สำหรับประเพณีที่สูญหายไปจากชุมชนหรือไม่มีปรากฏให้เห็นในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา เช่น ประเพณีทำบุญกลางนา ประเพณีข้าวหม้อแกงหม้อ” (เด็ย - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564)

โดยกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จำแนกได้ตามตาราง
ดังต่อไปนี้

ปฏิทินทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี												
กิจกรรม	เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
วันขึ้นปี ใหม่	↔											
งาน ประจำปี ศาลเจ้า พ่อบาง พลีใหญ่		↔				↔						
เทศกาล ตรุษจีน		↔										
เทศกาล สงกรานต์				↔								
งานแห่ เทียน พรรษา							↔					
เทศกาล วันสารท จีน								↔				
งานเท กระดาษ ศาลเจ้า พ่อบาง พลีใหญ่								↔				

เทศกาล วันสารท ไทย									↔			
ประเพณี รับบัว										↔		
เทศกาล ลอย กระทง											↔	

ตารางที่ 4 - 2 ปฏิทินทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า ประเพณีที่ยังปรากฏภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในปัจจุบันนี้ยังคงจัดขึ้นอยู่เป็นประจำทุกปี โดยมีประเพณีที่สำคัญคือ ประเพณีรับบัว ยึดคติทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแก่นของการจัดงานไม่เปลี่ยนแปลง สิ่งที่เกิดการเปลี่ยนแปลงคือรูปแบบของการจัดงานจากที่เป็นเพียงแค่ภายในชุมชนและระดับท้องถิ่น ปรับเป็นการจัดงานระดับประเทศ มีหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามาให้ความร่วมมือในการจัดงานกับชาวบ้านภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จักไปทั่วประเทศและทั่วโลก นอกจากประเพณีรับบัว ยังมีงานประจำปีของศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ อันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนภายในชุมชนยึดเหนี่ยวจิตใจ รวมไปถึงประเพณีที่จัดเหมือนเช่นกันกับงานทั่ว ๆ ไป

ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่

การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดโบราณบางพลีนั้นแบ่งช่วงเวลาได้ ดังนี้

ช่วงก่อนปี พ.ศ. 2533 ราว 20 ปี ได้มีการสร้างถนนสุขุมวิทขึ้นเพื่อทำให้การคมนาคมไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวดเร็วกว่าทางเรือและได้มีการสร้างถนนโดยรอบอีกหลายเส้นทาง จากการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลให้การเดินทางมายังชุมชนตลาดโบราณบางพลีไม่มีการสัญจรทางน้ำอย่างหนาแน่นเหมือนยุคแรกเริ่มของตลาด ทำให้วิถีชีวิตของชาวชุมชนต้องปรับตัวตามไปด้วย

ช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง 2543 เป็นช่วงเปลี่ยนผ่านของชุมชนคือ เมื่อตลาดการค้าที่ทำการขายสินค้าริมคลองสำโรงถูกลดบทบาทเป็นเพียงที่พักของชาวชุมชนที่ไม่มีการค้าใด ๆ ชาวชุมชนที่เคยอาศัยในชุมชนย้ายไปอยู่อาศัยที่อื่น ปี พ.ศ. 2539 เกิดห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ขึ้นในบริเวณชุมชนทำให้รูปแบบในการซื้อขายสินค้าและสิ่งจูงใจในการบริโภคสินค้าเปลี่ยนแปลงไป ชาวชุมชนต่างพากันไปห้างสรรพสินค้าจนทำให้ตลาดมีคนมาเดินชมน้อยลง ปี พ.ศ.2540 ได้มีแนวคิดในการฟื้นฟูชุมชนตลาดให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง ชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงกลายเป็นแหล่งการค้าและแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสมุทรปราการมาจนปัจจุบัน

ช่วงปี พ.ศ. 2543 ถึง พ.ศ. 2553 ภายหลังจากมีการฟื้นฟูตลาดให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวในช่วงนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ของชาวชุมชน มีการค้าขายและดำรงชีวิตอยู่ในบริเวณชุมชนตลาดริมคลองสำโรง แม้ว่าจะมีห้างขนาดใหญ่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามแต่ผู้คนยังเดินทางมาเยี่ยมชมในความเก่าแก่และมีเสน่ห์ของชุมชน

ช่วงปี พ.ศ. 2553 ถึง พ.ศ.2563 ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในทางเทคโนโลยี ทำให้วิถีชีวิตของชาวชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงคือ มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ภายในชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกกับชาวชุมชนรวมทั้งนักท่องเที่ยว ได้มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน ตลอดจนซื้อขายสินค้า มีการประชาสัมพันธ์ชุมชนตลาดให้เป็นที่รู้จักผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์

สำหรับการเปลี่ยนแปลงในด้านการดำรงชีวิตประจำวัน ในสมัยอดีตชาวชุมชนอยู่กันแบบมีน้ำใจ เอื้ออาทรต่อกัน เหมือนความสัมพันธ์รูปแบบพี่น้อง บ้านทุก ๆ หลังในชุมชนไปมาหาสู่แบบทั่วถึง แต่ในสมัยนี้เปลี่ยนไปเป็นแบบต่างคนต่างอยู่ ชาวชุมชนประกอบอาชีพค้าขายเป็นหลัก ส่วนเดิมที่เคยใช้น้ำจากลำคลองในการอุปโภคบริโภคเปลี่ยนมาเป็นใช้ระบบน้ำประปาแทน สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“เมื่อมีการสร้างถนนสุขุมวิท ถนนเทพารักษ์ ถนนบางนา - ตราด ซึ่งอยู่โดยรอบพื้นที่ของชุมชนตลาดบางพลีไม่ไกลนัก ทำให้การสัญจรทางน้ำโดยใช้เรือเป็นพาหนะสำคัญเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและขนส่งผู้โดยสารลดน้อยลงไปมาก เพราะผู้คนหันไปเดินทางทางบกโดยใช้รถส่วนตัวแทน ส่งผลให้วิถีชีวิตของชาวชุมชนที่เคยค้าขายอย่างรุ่งเรืองต้องเปลี่ยนแปลงไป คนที่เคยอาศัยในชุมชนอยู่เดิมย้ายออกไปอาศัยที่อื่น ชุมชนตลาดเปลี่ยนรูปแบบเป็นที่อยู่อาศัยแทนโดยไม่มีการค้าขาย ในปี พ.ศ.2540 เกิดโครงการฟื้นฟูชุมชนตลาดโบราณบางพลีให้กลายเป็นแหล่ง

ท่องเที่ยว ทำให้ชาวชุมชนไม่ย้ายไปถิ่นฐานอื่น ช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้อย่างมาก แม้ว่าฝั่งตรงข้ามของชุมชนจะเกิดห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ตั้งขึ้นมา หลังจากปี พ.ศ. 2553 กลายเป็นโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ชาวชุมชนเกิดการปรับตัวตามกระแสของโลกทั้งในด้านการค้าขาย การท่องเที่ยว การทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสาธารณชน เป็นต้น สำหรับวิถีชีวิตทั่วไป มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง ผู้คนในชุมชนอยู่แบบพึ่งพาตนเองไม่อาศัยเพื่อนบ้านเหมือนสมัยก่อน มีระบบสาธารณูปโภคที่เข้าถึงชุมชนทั้ง ไฟฟ้า ประปา ทำให้จากเดิมที่เคยใช้น้ำจากในคลองปรับมาใช้น้ำประปา ส่วนไฟฟ้าเข้าถึงทุกหลังคาเรือน” (ป๋วย - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564)

โดยสามารถแสดงแผนภาพพัฒนาการของลักษณะการเปลี่ยนแปลงด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลี ได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 - 5 แผนภาพพัฒนาการด้านการเปลี่ยนแปลงทางวิถีชีวิตของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อทางภาครัฐมีการสร้างถนนอันเป็นเส้นทางสัญจรทางบกไปสู่ภาคตะวันออก ทำให้การเดินทางใช้เวลารวดเร็วขึ้น ส่งผลให้ชุมชนตลาดโบราณ

บางพลีเกิดการเปลี่ยนแปลงคือ จากเดิมที่การสัญจรทางน้ำโดยใช้เรือเป็นพาหนะถูกใช้เป็นเส้นทางหลักกลายเป็นเพียงใช้สัญจรทำมาหากิน อุปโภค บริโภค ภายในลำคลองสำโรงบริเวณชุมชนเท่านั้น ชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงเปลี่ยนสภาพเป็นที่อยู่อาศัยอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง จนกระทั่งสภาวะวัฒนธรรมอำเภอบางพลีมีแผนฟื้นฟูชุมชน ในปี พ.ศ. 2539 นับแต่นั้นมาชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นแหล่งการค้า ที่เป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วประเทศ ด้วยการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมกับชาวบ้านภายในชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านมีรายได้เลี้ยงชีพทุกคนถ้วนภายในชุมชน ซึ่งการค้าขายสินค้า การทำประมง การทำเกษตร ยังคงเป็นวิถีชีวิตที่อยู่เคียงคู่ชุมชนไม่เปลี่ยนแปลง มีการใช้น้ำประปาในการดำรงชีวิตแทนการใช้น้ำจากลำคลอง การขายสินค้ามีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่มีความเจริญตามยุคสมัย แม้ว่าสังคมโลกจะเปลี่ยนไปตลอดเวลาแต่ อัจฉริยะความรักใคร่กลมเกลียวของชาวชุมชนยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ด้านภูมิปัญญา

การเปลี่ยนแปลงด้านภูมิปัญญาของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นนัก ส่วนใหญ่เป็นภูมิปัญญาด้านอาหารการกินที่ยังคงมีผู้สืบทอดกันจากรุ่นสู่รุ่น เช่น กระยาสารท กาละแม ขนมงก เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาด้านการจักสานที่เกิดขึ้นจากการใช้กลยุทธทางการค้าขายเพื่อดึงดูดลูกค้าให้มาซื้อสินค้า ส่วนภูมิปัญญาที่สูญหายไปแล้วคือการทำทอง การทำขนมจันอับ ส่วนภูมิปัญญาด้านประเพณีคือ ประเพณีรับบัวยังคงมีอยู่แต่ปรับรูปแบบการจัดงานไปตามความเหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ช่วงเวลา 30 ปีนี้ฉัน ภูมิปัญญาท้องถิ่นภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลียังไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมนัก ส่วนใหญ่เป็นภูมิปัญญาด้านของอาหารการกิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาหารที่ใช้ในพิธีมงคลเช่น กระยาสารท กาละแม ขนมงก ส่วนภูมิปัญญาด้านการจักสานคือ การทำหมวก ตะกร้า ซึ่งเกิดขึ้นจากการที่หน่วยงานภาครัฐภายในชุมชนส่งเสริมให้ชาวชุมชนสร้างรายได้เพิ่ม ส่วนภูมิปัญญาที่สูญหายไปแล้วคือ การทำขนมจันอับ การทำทองขาย ซึ่งการทำทองขายนั้นในสมัยก่อนถือว่าเป็นภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้ในชุมชนตลาดเมื่อปี พ.ศ. 2557 ส่งผลให้ตลาดในส่วนของตลาดศิริโสภณ (ตลาดเก่า) ได้รับความเสียหายเกือบทั้งหมด หนึ่งในนั้นคือบริเวณที่ตั้งของร้านทำทองซึ่งเสียหายจนไม่สามารถฟื้นฟูได้ จึงต้องยุติกิจการลง ส่วนภูมิปัญญาที่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบไปคือ การทำกาแปจากเดิมใช้การคว่ำในยุค

สมัยใหม่ใช้เป็นการทดแทน สำหรับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมคือ ประเพณีรับบัว ยังคงจัดขึ้นต่อเนื่องทุก ๆ ปี แต่มีการเปลี่ยนรูปแบบไปตามกาลเวลา โดยในยุคปัจจุบันที่โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ระบาดเป็นวงกว้าง ทำให้ไม่สามารถรวมตัวกันทำกิจกรรมด้วยผู้คนจำนวนมากได้ ทางผู้จัดงานจึงปรับการจัดงานเป็นการให้เรือที่ประดิษฐานองค์หลวงพ่อโตจอดเทียบท่าบริเวณท่าน้ำวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง แล้วให้ผู้คนนำดอกบัวมาวางบูชาที่องค์พระแทนการโยนลงไป ในลำคลองเหมือนในอดีต และจำกัดจำนวนผู้ที่เข้าร่วมงาน มีการคัดกรองผู้เข้าร่วมงานตามมาตรการของภาครัฐอย่างเข้มงวด” (โต - นามสมมติ, สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564)

ตัวอย่างของภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตลาดโบราณบางพลีอันเป็นเอกลักษณ์นั้นคือ ขนมกง และประเพณีรับบัว ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 - 6 ขนมกง

ภาพที่ 4-7 ประเพณีรับบัว

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงด้านภูมิปัญญาภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลีในระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา นั้น ชาวชุมชนยังคงรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านอาหาร สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือ การที่หน่วยงานภาครัฐเข้าไปแสวงหาวิธีการสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนซึ่งภายหลังพัฒนากลายเป็นภูมิปัญญา นอกจากนี้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมได้ถูกปรับรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัย ส่วนภูมิปัญญาที่สูญหายไปนั้นเกิดจากเหตุอัคคีภัยครั้งใหญ่ภายในชุมชนทำให้ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมาเป็นดังเดิมได้อีกต่อไป

ด้านสถาปัตยกรรม

การเปลี่ยนด้านสถาปัตยกรรมของชุมชนนั้น เนื่องจากในสมัยก่อนการคมนาคมขนส่ง เป็นการใช้เส้นทางทางน้ำโดยใช้เรือสัญจรเป็นหลัก ต่อมาเมื่อเกิดการสร้างถนนขึ้นหลายสายโดยรอบชุมชนทำให้เกิดการความเจริญมากขึ้น นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในด้านวัตถุหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นธนาคารที่และที่ทำการไปรษณีย์อยู่ริมน้ำย้ายไปบนบก เกิดห้างสรรพสินค้า เกิดโรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร มีการสร้างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมขึ้นในชุมชน แต่ในขณะเดียวกันรูปแบบของสถาปัตยกรรมของตลาดก็ยังคงความงดงามเหมือนเมื่อแรกเริ่มสร้างไว้ได้ไม่เปลี่ยนแปลง จนได้รับรางวัลพระราชทาน สอดคล้องกับคำกล่าวของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังนี้

“ภายหลังการเกิดขึ้นของถนนหลายรอบชุมชนตลาดโบราณบางพลีในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2533 ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งด้านสถาปัตยกรรมเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่เกิด การเปลี่ยนแปลง เมื่อการสัญจรทางน้ำถูกลดบทบาทลง การสัญจรทางบกเข้ามามีบทบาทแทนทำ ให้เกิดความเจริญในย่านชุมชนและโดยรอบมากยิ่งขึ้น ในปี พ.ศ. 2539 มีการสร้างสรรพสินค้า ขนาดใหญ่ขึ้นในบริเวณชุมชนนั้นคือ ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบางพลี ส่งผลกระทบต่อการ ดำรงชีวิตของชาวชุมชนที่แปรเปลี่ยนไป จากเดิมเคยซื้อขายสินค้า ผักคยุ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ภายในชุมชน กลายเป็นแสวงหาความกว้างใหญ่ มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากมายตามความเจริญใน แต่ละยุคสมัย อีกทั้งการซื้อขายสินค้ามีความแตกต่างจากชุมชนตลาด อย่างไรก็ตามชุมชนยังคง รักษาความเป็นตลาดโบราณเหมือนเมื่อครั้งเริ่มสร้างตลาดเอาไว้ได้ ดังจะเห็นได้จากความเป็นตลาด พื้นไม้ที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญ ในปี พ.ศ. 2548 ชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้รับรางวัลพระราชทาน ด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมดีเด่น จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (พระ อิศริยยศในขณะนั้น) จะมีปรับเปลี่ยนไปบางประการคือ บางจุดในบริเวณชุมชนมีการมุงด้วย สังกะสีแทนใบจากหรือกระเบื้องรูปว่าว มีการเกิดขึ้นของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอำเภอบางพลี ที่ตั้งอยู่ บริเวณฝั่งตรงข้ามของชุมชนตลาดริมคลองลำโรงข้างกับห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบางพลี ในปี พ.ศ. 2557 เกิดเหตุเพลิงไหม้ครั้งใหญ่ในชุมชนทำให้เกิดความเสียหายภายในชุมชนบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณตลาดศิริโสภณ (ตลาดเก่า) เสียหายเกือบทั้งหมด ภายหลังบริเวณที่ถูก เพลิงไหม้ทางเทศบาลตำบลบางพลีได้ร่วมกับชาวชุมชน ปรับเปลี่ยนบริเวณที่ได้รับความเสียหาย ให้กลายเป็นจุดพักผ่อนหย่อนใจ มีมุมสำหรับให้อาหารปลา ถือว่าเป็นการใช้ประโยชน์ได้อย่าง คุ่มค่า สำหรับการเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุเรื่องอื่น ๆ นั้น บริเวณฝั่งตรงข้ามชุมชนมีการสร้าง สถาปัตยกรรมรูปแบบลอฟท์อันเป็นสิ่งที่ควบคุมการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามสมัยนิยมไม่ได้ มี การเกิดขึ้นของโรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร คอนโด ต่าง ๆ มากมาย โดยรอบชุมชน แต่ รูปแบบทางวัตถุภายในชุมชนยังคงอัตลักษณ์เดิมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี” (นุช - นามสมมติ, สัมภาษณ์ เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564)

ตัวอย่างของสถาปัตยกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงบริเวณชุมชน เช่น ธนาคารออมสิน สาขาบางพลี (สาขาเดิมที่ตั้งอยู่ริมคลองลำโรง) การสร้างศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางพลี โดยเน้น สถาปัตยกรรมแบบยกสูง (ลอฟท์) และ ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบางพลี ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4-8 ธนาคารออมสินสาขาบางพลี (เดิม) ซึ่งตั้งอยู่ริมคลองตำโรงบริเวณชุมชนตลาด
โบราณบางพลี

ภาพที่ 4 - 9 สถาปัตยกรรมรูปแบบลอฟท์ (รูปแบบยกสูง) แบบร่วมสมัย ภายในศูนย์
ศิลปวัฒนธรรมบางพลี

ภาพที่ 4 - 10 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางพลี

ภาพที่ 4 - 11 ห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี สาขาบางพลี

จากข้อมูลทั้งหมดข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อมีการตัดถนนซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรทางบกออกไปสู่ภาคตะวันออกโดยรอบชุมชนหลายเส้นทาง ทำให้การสัญจรทางน้ำถูกลดบทบาทลงและทำให้สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่เคยปรากฏริมคลองลำโรง เปลี่ยนแปลงที่ตั้งไป และในเวลาต่อมาเกิดการเกิดขึ้นของห้างสรรพสินค้าบิ๊กซี บางพลี เป็นศูนย์การค้าที่มีความทันสมัยดึงดูดความสนใจให้ผู้คนเข้าไปซื้อสินค้ามากกว่าภายในชุมชนตลาดโบราณบางพลี เนื่องจากมีสิ่งของหลากหลายประเภทและสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน ถึงแม้ว่าการเปลี่ยนแปลงท่ามกลางความเจริญของสังคมจะมีเข้ามาตลอด แต่ชาวชุมชนยังคงรักษาสถาปัตยกรรมสำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ของชุมชนเอาไว้ได้เป็นอย่างดีจนได้รับรางวัลพระราชทาน แม้จะเกิดเหตุเพลิงไหม้ตลาดไปบางส่วนชาวชุมชนสามารถปรับเปลี่ยนพื้นที่เสียหาย มาใช้เป็นจุดอำนวยความสะดวกให้ผู้ที่มาท่องเที่ยวได้ผ่อนคลาย และชมความงดงามของศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางพลี ที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ที่ภายในเต็มไปด้วยเรื่องราวอันทรงคุณค่าของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

บทที่ 5

สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี และเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มเป้าหมาย 2 กลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผลการวิจัยสรุปได้ต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยในครั้งนี้ ตามประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลีจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชนแบ่งออกเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมี 8 ด้าน คือ ลักษณะที่ตั้ง โครงสร้าง ผู้นำชุมชน กลุ่ม / องค์กร สถานศึกษา ศาสนสถาน สภาพะการปรับเปลี่ยนทางสังคม และ ความเจริญทางเทคโนโลยี ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมี 5 ด้าน คือ คติความเชื่อ ประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ภูมิปัญญา และ สถาปัตยกรรม โดยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ชาวชุมชนเกิดการปรับตัวในการดำรงชีวิต ท่ามกลางกระแสแห่งยุคที่มีการเติบโตของสภาพสังคม ผู้คน และวิถีชีวิตที่เน้นความสะดวกสบาย รวดเร็วมากขึ้น สอดรับกับสังคมแห่งความเจริญด้วยเทคโนโลยีทั้งในบริบทของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชน ควรส่งเสริมให้ชาวชุมชนให้เกิดการปรับตัวและสามารถพัฒนาชุมชนให้ดียิ่งขึ้น โดยนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการค้าขาย การท่องเที่ยว และการเผยแพร่องค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชน

จากการตอบแบบสัมภาษณ์ของชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ใช้ทำการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป โดยอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงเวลาที่ศึกษา (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563)

ในการศึกษาคั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ชาวไทยและชาวไทยเชื้อจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษานี้ แบ่งออกเป็นดังนี้

ด้านลักษณะที่ตั้งของชุมชน พบว่า ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมยังคงตั้งอยู่ในอำเภอบางพลีริมคลองสำโรงติดกับวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง

ด้านโครงสร้างของชุมชน พบว่า ถึงแม้มีการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างการปกครองในปี พ.ศ.2542 แต่ชาวชุมชนยังคงทำอาชีพค้าขายเป็นหลักไม่เปลี่ยนแปลง มีการพึ่งตนเองมากขึ้น

ด้านผู้นำชุมชน พบว่า นับตั้งแต่เทศบาลตำบลบางพลีได้ยกฐานะขึ้นเป็นเทศบาลในปี พ.ศ. 2542 ทางเทศบาลได้เข้าร่วมมือกับผู้นำชุมชนในการดูแลความเรียบร้อยของชาวชุมชน ซึ่งผู้นำชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามวาระ โดยผู้นำชุมชนมาจากการเลือกตั้งของชาวชุมชน

ด้านกลุ่ม / องค์กร ของชุมชน พบว่า มีทั้งกลุ่มที่ยังดำเนินการอยู่และกลุ่มที่เลิกไปแล้ว ซึ่งกลุ่มที่ยังคงอยู่ส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากทางเทศบาลตำบลบางพลี และความร่วมมือกันของชาวชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน และส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนตลาดโบราณบางพลี ส่วนที่เลิกไปเป็นไปตามการเปลี่ยนแปลงของการดำเนินชีวิตในสังคมยุคปัจจุบัน

ด้านสถานศึกษา พบว่า มีสถานศึกษาทั้งสิ้น 3 แห่ง แต่ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมาเกิดขึ้นมาเพิ่ม 1 ที่ คือ โรงเรียนอนุบาลเทศบาลตำบลบางพลี สำหรับการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาภายในชุมชนนั้น เน้นไปในด้านของการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนด้วยการปรับหลักสูตรให้ทันกับสังคมยุคใหม่ เช่น การพัฒนาภาษาที่ 3 (จีน ญี่ปุ่น เกาหลี) การส่งเสริมความรักในท้องถิ่นบางพลี

ด้านศาสนสถาน พบว่า มีเพียงการสร้างศาลตายายเพิ่มขึ้นมาในปี พ.ศ. 2557 ซึ่งตั้งอยู่ติดกับศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ ตั้งอยู่ริมคลองสำโรงฝั่งตรงข้ามตลาดโบราณบางพลี ส่วนศาสนสถานสำคัญในชุมชนยังคงอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง เช่น วัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ เป็นต้น จะมีเปลี่ยนแปลงก็คือ การนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในศาสนสถาน เช่น ห้องสุชาไฮเทค ณ วัดบางพลีใหญ่ในพระอารามหลวง

ด้านสภาวะการปรับเปลี่ยนทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี พบว่า ส่งผลให้ความเจริญต่าง ๆ เข้ามาถึงชุมชนได้อย่างรวดเร็ว มีสิ่งปลูกสร้างเกิดขึ้นมากมายทั้งห้างสรรพสินค้า โรงงานอุตสาหกรรม ที่อยู่รอบ ๆ บริเวณชุมชน แต่ผู้คนในชุมชนยังคงรักษาวิถีชีวิตดั้งเดิมไว้ไม่เปลี่ยนแปลง

ด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและเทคโนโลยี พบว่า ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลี มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์ชุมชนให้เป็นที่รู้จักกับสาธารณะชน ใช้เป็นฐานข้อมูลสำหรับศึกษาค้นคว้าสำหรับผู้สนใจในเรื่องราวของชุมชน นอกจากนั้นยังนำมาใช้ในการซื้อขายสินค้า บริการ ต่าง ๆ ภายในชุมชน โดยที่ไม่ต้องใช้เงินสดเหมือนยุคที่ผ่านมา ในทางกลับกันความเจริญที่เข้ามานี้ก็ส่งผลเสียคือ เกิดมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม มลภาวะจากเสียงเครื่องบิน ซึ่งส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชุมชน

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลีในช่วงเวลาที่ศึกษา (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563)

ในการศึกษารั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ชาวไทยและชาวไทยเชื้อจีนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ทำการศึกษา แบ่งออกเป็นดังนี้

ด้านคติความเชื่อ พบว่า ความเชื่อของชาวชุมชนในช่วงเวลานี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชาวชุมชนมีความเชื่อหลัก ๆ 3 ประการ คือ ศาสนา ประเพณี และพิธีกรรม ด้านศาสนามืองค์หลวงพ่อโต ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ ศาลเจ้าพ่อไกรวัลย์พันธุ และศาลตายาย เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจชาวชุมชนมาช้านาน ด้านประเพณีมีประเพณีสำคัญ คือ ประเพณีรับบัว ส่วนด้านพิธีกรรม มีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมเมื่อมีผู้ขายขนมจะนำศพไปฝังที่ฮวงซุ้ยแต่ในยุคปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการเผาศพแทนสำหรับชาวเชื้อสายจีนในชุมชน

ด้านประเพณี พบว่า มีทั้งประเพณีที่ยังคงจัดอยู่และยกเลิกไปแล้ว ที่ยังจัดอยู่คือ ประเพณีรับบัว และงานประเพณีทั่ว ๆ ไป ทั้งของชาวไทยและชาวไทยเชื้อสายจีน เช่น วันสงกรานต์ รดน้ำขอพรผู้สูงอายุ วันสารทจีน วันตรุษจีน เป็นต้น ส่วนที่ยกเลิกไปคือ ประเพณีทำบุญกลางนา ประเพณีข้าวหม้อแกงหม้อ

ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ พบว่า เมื่อมีการสร้างเส้นทางสัญจรทางบกไปสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้การเดินทางใช้เวลารวดเร็วขึ้น ส่งผลให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลีเกิดการเปลี่ยนแปลงคือ การสัญจรทางน้ำเป็นแค่เพียงท่ามาหากิน อุปโภค บริโภค ภายในบริเวณชุมชนเท่านั้น ชุมชนตลาดโบราณบางพลีจึงเปลี่ยนสภาพเป็นที่อยู่อาศัยอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง จนกระทั่งสภาพวัฒนธรรมอำเภอบางพลีมีแผนฟื้นฟูชุมชน ในปี พ.ศ. 2539 นับแต่นั้นมาชุมชนตลาดโบราณบางพลีได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยว เป็นแหล่งการค้า ที่เป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วประเทศ ท่ามกลางความเจริญทางสังคม

ด้านภูมิปัญญา พบว่า ชาวชุมชนยังคงรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมเอาไว้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะในด้านอาหาร สิ่งที่เพิ่มขึ้นมาคือ การที่หน่วยงานภาครัฐเข้าไปแสวงหาวิธีการสร้างรายได้ให้กับชาวชุมชนซึ่งภายหลังพัฒนากลายเป็นภูมิปัญญา นอกจากนี้ภูมิปัญญาที่มีอยู่เดิมได้ถูกปรับรูปแบบให้เข้ากับยุคสมัย ส่วนภูมิปัญญาที่สูญหายไปนั้นเกิดจากเหตุอัคคีภัยครั้งใหญ่ภายในชุมชนทำให้ไม่สามารถฟื้นฟูให้กลับมาเป็นดังเดิมได้อีกต่อไป

ด้านสถาปัตยกรรม พบว่า ภายหลังจากเส้นทางบกเข้ามามีอิทธิพลในการดำรงชีวิตมากขึ้น ทำให้การใช้เส้นทางน้ำเปลี่ยนแปลงไป สิ่งปลูกสร้างที่เคยอยู่ริมคลองได้ย้ายเข้าไปบนที่ตั้งทางบก แต่อย่างไรก็ตามยังคงรักษาสีที่มีอยู่เดิมเอาไว้ได้ นอกจากนี้ยังมีสถาปัตยกรรมแนวร่วมสมัยเกิดขึ้นภายในชุมชนที่มีความสวยงาม

อภิปรายผล

1. ด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม พบว่า ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563) ชุมชนตลาดโบราณบางพลี มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพของสังคมโลก รวมทั้งเปลี่ยนแปลงตามนวัตกรรมเทคโนโลยีในยุคสมัยใหม่ที่มีความเจริญเข้ามาถึงหรือมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการปกครองในท้องที่ชุมชน มีการเกิดขึ้นของโรงเรียน โรงงานอุตสาหกรรม ห้างสรรพสินค้า ในบริเวณชุมชน รวมไปถึงวิถีชีวิตของผู้คนที่ต้องการความสะดวกสบาย รวดเร็วในการดำรงชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น จึงเกิดการโยกย้ายถิ่นฐานไปในบริเวณอื่น รวมทั้งมีการยกฐานะของสุขาภิบาลตำบลบางพลีขึ้นเป็นเทศบาลตำบลบางพลี สอดคล้องกับแนวคิดของ (ประจิต สุกณะพัฒน์, 2548) ที่กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมคือ การแปรเปลี่ยนของความสัมพันธ์ทางสังคมไปจากดั้งเดิม ซึ่งอาจจะได้ดีขึ้นหรือแย่ลง หรืออาจจะเกิด

การปรับเปลี่ยนไปแบบนิรันดร์หรือช่วงเวลาอันสั้น ในแต่ละสังคมมีระบบแตกแขนงอีกหลายระบบ เช่น การเมือง การศึกษา ครอบครัว เป็นต้น เนื่องจากลักษณะของสังคมมีความเคลื่อนไหวเปรียบกับเป็นสิ่งมีชีวิต ที่มีการปรับให้เข้ากับธรรมชาติอยู่ตลอดเวลา แต่อย่างไรก็ตามถึงจะเกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปเท่าใด ชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลียังคงรักษาวิถีชีวิตรูปแบบเดิมและตัวของชุมชนตลาดยังคงอยู่ไม่สูญสลายไปตามกาลเวลา โดยมีวัดบางพลีใหญ่ใน พระอารามหลวง ศาลเจ้าพ่อบางพลีใหญ่ เป็นศาสนสถาน ศาสนวัตถุสำคัญ ตั้งเป็นศูนย์รวมใจชาวชุมชนตามเดิมตั้งแต่เริ่มสร้างตลาด มีการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมของตัวตลาดที่ทำด้วยไม้ไว้เป็นอย่างดี จนได้รับรางวัลอนุรักษ์สถาปัตยกรรมพระราชทาน สอดคล้องกับแนวคิดของ (พงษ์ศิริ เทพวงษ์, 2553) ที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมชุมชนไว้ว่า วัฒนธรรมชุมชน เป็นการประพุดิตนของคนในชุมชนที่บ่งบอกถึง จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต อันก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนไป เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ และมีการถือกำเนิดใหม่เพื่อให้คนในชุมชนเกิดการยอมรับและปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ

2. ด้านการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม พบว่า ในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ.2563) ชาวชุมชนตลาดโบราณบางพลีสามารถรักษาวัฒนธรรม ประเพณี คติความเชื่อ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และรูปแบบสถาปัตยกรรมในบริเวณชุมชนที่มีมาแต่เดิมให้คงไว้ จะมีการปรับเปลี่ยนไปตามกาลสมัยเพียงเล็กน้อยเนื่องจากการใช้ชีวิตที่เร่งด่วนยิ่งขึ้นในโลกยุคปัจจุบัน ทำให้กระบวนการทางพิธีกรรม การดำรงชีวิต ต้องปรับตัวตาม เช่น งานประเพณีรับบัวในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จากเดิมที่เคยนำดอกบัวโยนลงไปสักการะองค์หลวงพ่อดัตที่อยู่ในกระบวนแห่เรือในลำคลองสำโรง เปลี่ยนเป็นการให้เรือจอดเทียบท่าหน้าน้ำวัดแล้วให้ประชาชนนำดอกบัวไปวางที่องค์หลวงพ่อดัตแทน ส่วนพิธีแบบจีนในสมัยก่อนเมื่อมีคนเสียชีวิตต้องนำศพไปฝังที่สุสาน (ฮวงซู่) เปลี่ยนเป็นการเผาศพแทน ด้านวิถีชีวิตจากเดิมใช้ชีวิตริมน้ำ เดิมมีการใช้น้ำเพื่ออุปโภค บริโภค เปลี่ยนเป็นการใช้น้ำประปา ส่วนสถาปัตยกรรมมีการประยุกต์ให้เป็นแบบร่วมสมัยโดยสร้างเป็นศูนย์ศิลปวัฒนธรรมบางพลี ที่ตั้งอยู่ฝั่งตรงข้ามของชุมชนตลาดโบราณบางพลี สอดคล้องกับแนวคิดของ (ศราวุธ แผงสีคำ, 2542) ที่กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมไว้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม กระบวนการปรับเปลี่ยนทางวัฒนธรรมซึ่งเกิดจากการถูกรอบงำทางวัฒนธรรม (acculturation) จนเกิดการผสมกันทางวัฒนธรรม โดยอาจเกิดขึ้นจากวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยการสร้างความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมของคนอีกกลุ่มหนึ่ง อาจเป็นกลุ่มคนที่ต่างชาติพันธุ์แต่ถูก

หลอมรวมเข้าไปกับวัฒนธรรมที่ยั่งยืนยิ่งกว่า กลุ่มคนเหล่านี้ส่วนมากเป็นผู้อพยพหรือผู้ที่แยกจากชนกลุ่มเดิม ไปอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น

ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ครั้งนี้ ทำให้ทราบเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับชุมชนตลาดโบราณบางพลีในด้านต่าง ๆ ในการนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการศึกษาที่ต่อเนื่อง รวมถึงเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องในประเด็นอื่นอีก ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เชิงนโยบาย

- 1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายเพื่อให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลี ปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างของสังคมที่มาพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีในอนาคต
- 1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายเพื่อให้ชุมชนตลาดโบราณบางพลี เข้าถึงองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมของพื้นที่เพื่ออนุรักษ์และสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป
- 1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนำผลงานวิจัยนี้ ไปปรับใช้เพื่อการพัฒนาชุมชนตลาดโบราณบางพลีในมิติต่าง ๆ ให้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ชุมชนแห่งนี้อยู่คู่กับสังคมไทยตลอดไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

- 2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของในชุมชนตลาดโบราณบางพลี โดยขยายช่วงระยะเวลาที่ศึกษาให้มากขึ้น เช่น 50 ปี 100 ปี เพื่อเห็นการเปลี่ยนแปลงที่มากขึ้น
- 2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับชุมชนตลาดโบราณบางพลีในแง่มุมอื่น ๆ ที่ยังไม่มีผู้ศึกษา เช่น ความหลากหลายทางกลุ่มชาติพันธุ์

บรรณานุกรม

- กนกพร นิมพลี. (2560). **การสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม**. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา.
- กวี รัชต์พลอริยคุณ. (2546). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนย่านตลาดพลู**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), สถาบันราชภัฏธนบุรี, กรุงเทพฯ.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). **การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน : โดยถือนุชนัยเป็นศูนย์กลาง**. กรุงเทพฯ: สภาคาทอликแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- คำสุข ลือชา. (2543). **ความเชื่อเรื่องนาคในกระบวนการทำนาของชาวนาลาว : กรณีศึกษาชาวนาบ้านลีฐานใต้ อ.เมืองหาดทรายฟอง จ.กำแพงนครเวียงจันทน์**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยขอนแก่น,
- จังหวัดสมุทรปราการ. (2564). **สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน**. เข้าถึงได้จาก <https://www2.samutprakan.go.th/>
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัด
- จารุภา ศิริธวานนท์. (2551). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชุมชนมอญเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร,
- จิระเดช วงศ์วิสุทธิศักดิ์. (2559). **พัฒนาการของพื้นที่ย่านตลาดน้ำบางพลี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- เจียง - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564).
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2555). **แนวคิดวัฒนธรรมชุมชนในสังคมไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด.
- ญาณี สรประไพ. (2538). **การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชาวสวนจังหวัดนนทบุรี**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล,
- ฐาปนกรณ์ ทองคำนุช. (2552). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำ : กรณีศึกษา ชุมชนตลาดน้ำบางพลี อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยนเรศวร,
- ณัฐวุดิ ทรัพย์อุปลัมภ์. (2558). **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. จันทบุรี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- เตี้ย - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564).

โต - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564).

เทศบาลตำบลบางพลี. (2564). *สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐาน*. เข้าถึงได้จาก

http://bangplee.go.th/index.php?_mod=ZG15&type=MQ

ธงชัย สมบูรณ์. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบและการศึกษานานาชาติ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นริศรา จันทร์อ้อ. (2548). *การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตชุมชนคลองจระเข้ในการจัดการท่องเที่ยวแบบ โฮมสเตย์ อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา,

นฤพล ค้วงวิเศษ. (2564). **Functionalism**. เข้าถึงได้จาก <https://www.sac.or.th/databases/anthropology-concepts/glossary/55>

น้อย - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564).

นิเทศ ดินณะกุล. (2549). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิยพรรณ (ผลวัฒน์) วรรณศิริ. (2540). *มานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นิรมล ขมหวาน. (2556). *การเพิ่มศักยภาพการพัฒนาชุมชนผ่านการศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

นุช - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564).

บัณฑิต อุ่นรุ่งโรจน์. (2557). *โครงการฟื้นฟูและพัฒนาตลาดโบราณบางพลี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตร์บัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,

บำรุง บุญปัญญา. (2549). *3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลาจำกัด.

ประชิด สุกณะพัฒน์. (2548). *วิถีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.

ป่วย - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564).

ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2545). *การเปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พงษ์ศิริ เทพวงษ์. (2553). *ประวัติศาสตร์ชุมชนตลาดบางหลวง ร.ศ.122 อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร,

พลอย - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2564).

- พิไลพร ธรรมรักษ์. (2553). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในการทำตาลโตนด : ศึกษากรณีหมู่บ้าน 6 บ้านดงห้วยหลวง ตำบลบ้านทาน อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- มิ่ง - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564).
- เรือง - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564).
- โรงเรียนสันต์เสริมวิทย์. (2554). *หนังสือหลักสูตรท้องถิ่น "เล่าเรื่องเมืองบางพลี"*. กรุงเทพมหานคร: พงศ์พัฒนการพิมพ์.
- วิทย์ พงศ์กนิทานนท์. (2531). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมใน "กรุงเทพ" สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 2325 – 2411*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- วิทยา บุญบงค์. (2548). *ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตำบลแหลมตะลุมพุก อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2505 – 2547*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยทักษิณ,
- ศราวุธ แผงลีคำ. (2542). *ไทครัว : การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมศึกษากรณีบ้านดงสวนพัฒนา ตำบลนาทัน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
- สภาวัฒนธรรมอำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. (2553). *เล่าเรื่องเมืองบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พงศ์พัฒนการพิมพ์.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม : แนวทางการศึกษาวิเคราะห์และวางแผน*. ขอนแก่น: คลังนานาวิทยา.
- สาลินี ปราบ. (2543). *ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวเลเกาะสิเหร่ อำเภอเมืองภูเก็ต จังหวัดภูเก็ต*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยทักษิณ,
- สุริชัย หวันแก้ว. (2544). *สังคมและวัฒนธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภา ชูพิชัย. (2521). *จิตวิทยาสังคมประยุกต์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- โสภี อยู่ทรัพย์. (2533). *การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงของชุมชนช่างปั้นหม้อ : กรณีศึกษา บ้านลัดเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร,
- หลิว - นามสมมติ. (สัมภาษณ์เมื่อ วันที่ 11 พฤศจิกายน 2564).

- อมรา พงศาพิชญ์. (2541). *วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ : วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรัญญา พงศ์สะอาด. (2553). *ประวัติศาสตร์ชุมชนในการจัดสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานใต้*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์,
- อาภรณ์ จันทร์สมวงศ์. (2542). *วิถีชีวิตและสวนไทยในบริบทการพัฒนา : กรณีศึกษาชุมชนชาวสวน ในจังหวัดสมุทรสงคราม*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยมหิดล
- ,
- อำพิกา สวัสดิ์วงศ์. (2545). *ถนนสุขุมวิทกับพัฒนาการทางเศรษฐกิจในภาคตะวันออกของประเทศไทย พ.ศ. 2477 – 2539* (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
- อุคร วงษ์ทับทิม. (2554). *พลวัตชุมชนละว้าน้ำโขงและสาละวิน*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview)

ชื่อเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี

จังหวัดสมุทรปราการ

หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

- วัตถุประสงค์ :
1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี
  2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ประเด็นคำถามหลักประกอบด้วย

1. ลักษณะที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
2. โครงสร้างของชุมชนของตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
3. ผู้นำของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
4. กลุ่ม/องค์กรของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
5. สถานศึกษาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร
6. ศาสนสถานของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

7. สภาวะแห่งการปรับเปลี่ยนของสังคมทั้งในด้านของ โครงสร้าง บทบาท หน้าที่ของชุมชนมีผลต่อตลาดโบราณบางพลีอย่างไร

8. ความเจริญก้าวหน้าทางนวัตกรรมและเทคโนโลยีของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา อันเกิดจากการกระทำของมนุษย์ มีผลต่อชุมชนตลาดโบราณบางพลีอย่างไร

9. ด้านคติความเชื่อของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

10. ด้านประเพณีของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

11. ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

12. ด้านภูมิปัญญาของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

13. ด้านวัตถุ (การเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุที่สำคัญของชุมชน เช่น รูปแบบ อาคาร หรือสถาปัตยกรรมที่สำคัญของพื้นที่ที่ศึกษา) ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

คำชี้แจง แบบสอบถามนี้แบ่งเป็น 4 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 วัน เวลา และพื้นที่ในการสัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 3 ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ส่วนที่ 4 ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

ส่วนที่ 1 วันเวลาและพื้นที่ในการสัมภาษณ์

วันที่ _____ เดือน _____ พ.ศ. _____ เริ่มเวลา _____ สิ้นสุดเวลา _____

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ _____

ชื่อผู้สัมภาษณ์ _____

สถานที่สัมภาษณ์ _____

ส่วนที่ 2 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดทำเครื่องหมาย x ลงในช่อง ( ) หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

1. เพศ ( ) หญิง ( ) ชาย
2. อายุ ( ) ต่ำกว่า 20 ปี ( ) 21 – 30 ปี ( ) 31 – 40 ปี ( ) 41 – 50 ปี ( ) 51 – 60 ปี ( ) 61 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา ( ) ต่ำกว่าประถมศึกษา ( ) ประถมศึกษา ( ) มัธยมศึกษา ( ) ปวช.ปวส.อนุปริญญา ( ) ปริญญาตรี ( ) สูงกว่าปริญญาตรี
4. อาชีพ ( ) เกษตรกร ( ) ค้าขาย ( ) รับจ้างทั่วไป ( ) รับราชการ/รัฐสาหกิจ ( ) นักศึกษา/นักเรียน ( ) ค้าขาย ( ) ธุรกิจส่วนตัว ( ) ไม่ได้ประกอบอาชีพ ( ) อื่น ๆ
5. สถานภาพสมรส ( ) โสด ( ) สมรส ( ) หย่าร้าง , หม้าย , แยกกันอยู่
6. สถานภาพในครอบครัว _____
7. ประมาณการรายได้ต่อปี _____
8. สถานภาพ / ตำแหน่งในชุมชน _____

ส่วนที่ 3 ประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี

กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ : กลุ่มผู้นำชุมชน และนักวิชาการชุมชน ที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่ศึกษามาไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จำนวน 10 คน

คำถามหลัก : ลักษณะที่ตั้งของชุมชนตลาดโบราณบางพลี ในช่วงปี พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2563 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ภาคผนวก ข

สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของจังหวัดสมุทรปราการ

ความเป็นมา

“สมุทรปราการ” เป็นเมืองที่มีความสำคัญมาแต่โบราณ เนื่องจากที่ตั้งเป็นเขตยุทธศาสตร์ทางน้ำ คำว่า “สมุทรปราการ” มาจาก คำว่า “สมุทร” ซึ่งแปลว่าทะเล และ “ปราการ” ที่แปลว่า กำแพง จึงมีความหมาย โดยรวมว่า “กำแพงริมน้ำ” และหากย้อนหลัง ไป 800 ปีเศษ ชนชาติขอมซึ่งมีความรุ่งเรืองอยู่ในขณะนั้น ได้สร้าง เมืองพระประแดงบริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาเพื่อเป็นเมืองหน้าด่านซึ่งสันนิษฐานว่าในปัจจุบันคือบริเวณ ท่าเรือคลองเตย และต่อมาแผ่นดินบริเวณรอบเมืองพระประแดงนั้น ได้งอกออกไปในทะเลโดยทิศใต้แผ่นดินงอกถึงแถบตำบลปากคลองบางปลากดซึ่งอยู่ทางฝั่งขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา และทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยาแผ่นดินได้งอกถึงบริเวณตำบลบางด้วน บางหมุ และบางนางเกรง ทำให้เมืองพระประแดงมีความสำคัญลดลง เนื่องจากอยู่ห่างจากบริเวณปากแม่น้ำ ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2163-2171 สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาได้โปรดให้สร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นใหม่ เพื่อเป็นเมืองปากน้ำหน้าด่านของกรุงศรีอยุธยา และใช้เป็นสถานที่ทำการค้าขายกับชาวฮอลันดาโดยทรงพระราชทานที่ดินบริเวณคลองบางปลากด ให้ชาวฮอลันดาไว้เป็นเมืองการค้าซึ่งเรียกว่า “นิวอัมสเตอร์ดัม” ในปี พ.ศ. 2306 สมัยกรุงธนบุรีเป็นสมัยที่สร้างราชธานีใหม่ สมเด็จพระเจ้าตากสิน โปรดฯ ให้รื้อกำแพง เมืองพระประแดงเดิมที่ตำบลราษฎร์บูรณะ เพื่อไปสร้างกำแพงพระราชวังเมืองพระประแดงสูญหายสิ้นชานับแต่นั้นมา ในปี พ.ศ. 2352 สมัยกรุงรัตนโกสินทร์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ทรงเห็นความสำคัญที่จะต้องสร้างเมืองทางชายฝั่ง เพื่อป้องกันศัตรูที่จะรุกรานมาจากทางทะเลสู่แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเดิมมีเมืองพระประแดงและเมืองสมุทรปราการเป็นเมืองหน้าด่าน แต่อยู่ในสภาพทรุดโทรมมาก พระองค์จึงทรงดำริที่จะบูรณะเมืองพระประแดง ซึ่งอยู่ทางด้านขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ระหว่างเมืองสมุทรปราการและกรุงเทพฯ โดยโปรดให้สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท ลงสำรวจพื้นที่บริเวณปากน้ำเจ้าพระยา เพื่อสร้างเมืองขึ้นใหม่และสร้าง “ป้อมวิทยาคม” ที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำเจ้าพระยา ในปี พ.ศ. 2362 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงโปรดให้ดำเนินการสร้างป้อมที่สำคัญหลายป้อม และทรงพระราชทานนามใหม่ว่า “เมืองนครเขื่อนขันธ์” และทรงมีพระมหากรุณาธิคุณให้อพยพครอบครัวชาวมอญ โดยมีชายฉกรรจ์ประมาณ 300 คน ซึ่งมีพระยาแจ้งเป็นผู้นำจากเมืองปทุมธานีมาอยู่ ณ เมืองนครเขื่อนขันธ์ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการรักษาเมือง นอกจากการสร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์แล้วพระบาทสมเด็จพระพุทธ

เลิศทางด้านสถาปัตยกรรมสร้างเมืองสมุทรปราการขึ้นมาใหม่ เนื่องจากทรงไม่ไว้วางใจ ญวนนัก ประกอบกับเมืองสมุทรปราการเองก็เป็นเมืองที่อยู่ติดกับทะเลมากกว่า จึงทรงโปรดให้สร้างป้อมเพิ่มอีกจำนวน 6 ป้อมทั้งด้านซ้ายและขวาของแม่น้ำเจ้าพระยา ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงเปลี่ยนชื่อเมืองนครเขื่อนขันธ์กลับเป็น "เมืองพระประแดง" ดังเดิม เพราะยังคงบริเวณเดิมของพระประแดง และในปี พ.ศ. 2459 ทรงเปลี่ยนคำว่าเมืองเป็นจังหวัด เมืองสมุทรปราการจึงเปลี่ยนเป็น "จังหวัดสมุทรปราการ" ประกอบด้วยอำเภอสมุทรปราการ อำเภอป้อม อำเภอบางพลี และอำเภอสีช้าง และเมืองพระประแดงเป็น จังหวัดพระประแดง ประกอบด้วยอำเภอพระประแดง อำเภอพระโขนง และอำเภอรามัญบูรณะ พ.ศ. 2475 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 เกิดวิกฤตการณ์เศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก รัฐบาลต้องประหยัดค่าใช้จ่ายเงินของแผ่นดิน จึงโปรดฯ ให้ยุบจังหวัดพระประแดง ขึ้นกับจังหวัดสมุทรปราการ อำเภอพระโขนงขึ้นกับจังหวัดพระนคร และอำเภอรามัญบูรณะขึ้นกับจังหวัดธนบุรี ในปี พ.ศ. 2485 ได้มีพระราชบัญญัติรวมจังหวัดพระนคร ธนบุรี สมุทรปราการ และนนทบุรีเข้าไว้ด้วยกันรวมเรียกว่า นครบาล กรุงเทพฯ ธนบุรี และในปี พ.ศ. 2486 มีการปรับปรุงระเบียบการปกครองใหม่ ยุบจังหวัดสมุทรปราการขึ้นกับจังหวัดพระนคร และในปี พ.ศ. 2489 ได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งจังหวัด สมุทรปราการ จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดนครนายก พุทธศักราช 2489 ซึ่งมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 9 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ข้อมูลทั่วไปจังหวัด

- ตราประจำจังหวัดสมุทรปราการ เป็นรูปพระสมุทรเจดีย์และพระอุโบสถที่ประดิษฐาน พระพุทธรูปปางห้ามสมุทร

- ความหมาย

พระเจดีย์ หมายถึง พระสมุทรเจดีย์ที่สร้างอยู่กลางแม่น้ำ ภายในเจดีย์บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ และพระไตรปิฎก พระอุโบสถ หมายถึง พระอุโบสถที่ประดิษฐานพระพุทธรูปยืนปางห้ามสมุทร

- ต้นไม้ประจำจังหวัดสมุทรปราการ ต้นโพทะเล ลักษณะทั่วไป เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางสูง 10-15 เมตร เปลือกสีน้ำตาลอ่อนอมชมพู ขรุขระ ใบ เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับ แผ่นใบรูปหัวใจ ดอกสีเหลืองขนาดใหญ่ ออกตามง่ามใบ ออกดอกช่วงเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน ผลโต

ขนาด 4 ซม. ผิวแข็ง เมล็ดเล็กยาว คล้ายเส้นไหม ถิ่นกำเนิดป่าชายเลน พบมากทางภาคใต้และภาคตะวันออกเฉียงใต้

- คำขวัญประจำจังหวัดสมุทรปราการ

“ป้อมยุทธนาวี พระเจดีย์กลางน้ำ ฟาร์มจระเข้ใหญ่ งามวิไลเมืองโบราณ สงกรานต์พระประแดง ปลาสลิดแห้งรสดี ประเพณีรับบัว ครบถ้วนทั่วอุตสาหกรรม”

- ลักษณะทางกายภาพ

- ที่ตั้งและขนาดพื้นที่ จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอยู่ตอนปลายสุดของแม่น้ำเจ้าพระยาและเหนืออ่าวไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 – 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 100 – 101 องศาตะวันออก มีเนื้อที่ประมาณ 1,004.092 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 627,557.50 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร ซึ่งถ้าหากสังเกตแนวแบ่งเขตของจังหวัด สมุทรปราการตั้งแต่อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระประแดง ไปจรดอำเภอบางบ่อ ด้วยจินตนาการก็จะพบว่า จังหวัดสมุทรปราการมีรูปร่างคล้ายส่วนหัวและลำตัวของ “ฮิปโปโปเตมัส” ที่หันหน้าออกสู่ฝั่งอ่าวไทย เพื่อคอยปกป้องประเทศชาติจากการรุกรานของมวลหมู่ปัจเจกมิตร ด้วยจิตสำนึกและสัญชาติญาณรักถิ่นยิ่งชีพของตนเอง โดยพื้นที่ของจังหวัดฯ มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดกับ กรุงเทพมหานคร ระยะทาง 55.00 กิโลเมตร

- ทิศใต้ ติดกับ อ่าวไทย (พื้นที่ชายฝั่งทะเล) ระยะทาง 47.20

กิโลเมตร

- ทิศตะวันออก ติดกับ จังหวัดฉะเชิงเทรา ระยะทาง 42.60 กิโลเมตร

- ทิศตะวันตก ติดกับ กรุงเทพมหานคร ระยะทาง 34.20 กิโลเมตร

- สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มมี แม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน ไม่มีภูเขา มีลำคลอง รวม 63 สาย โดยเป็นคลองชลประทาน 15 สาย คลองธรรมชาติ 48 สาย ใช้ประโยชน์ทางคมนาคมและการขนส่งทางน้ำ รวมทั้งการประมงและการเกษตรกรรม จังหวัดฯ ไม่มีพื้นที่ป่าไม้ (ป่าบก) มีแต่ป่าชายเลน ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดแบ่งออกเป็น 3 ส่วน

1) บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา บริเวณทั้งสองฝั่งเป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนาทำสวน และ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันพื้นที่บางส่วนได้เปลี่ยนไปเป็นโรงงาน ที่อยู่อาศัย และเขตพาณิชย์กรรมตามสภาพ สภาวะเศรษฐกิจด้านการค้า การลงทุน และชุมชนเมืองที่เกิดขึ้นใหม่

2) บริเวณตอนใต้ชายติดทะเล เป็นบริเวณที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเลท่วมถึง ส่วนใหญ่เป็นที่ ราบลุ่ม เป็นดินเหนียวลุ่ม เหมาะแก่การทำป่าชายเลน และการเพาะเลี้ยงสัตว์ชายฝั่ง

3) บริเวณที่ราบตอนเหนือและตะวันออก บริเวณนี้เป็นที่ราบกว้างใหญ่ สำหรับระบายน้ำและเก็บกักน้ำ อำนาจประโยชน์ในด้านการชลประทาน การทำนา การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ สนามบินสุวรรณภูมิ และมีธุรกรรมที่ต่อเนื่องเชื่อมโยงหรือ Supply Chain ทั้งด้านการค้า การลงทุน ภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรมแปรรูป กิจกรรม Logistics และ อสังหาริมทรัพย์ ฯลฯ

- สภาพภูมิอากาศ

จังหวัดสมุทรปราการมีสภาพภูมิอากาศแบบพื้นที่ชายทะเล ในฤดูร้อนมีความชื้นในอากาศสูง เนื่องจากอิทธิพลของลมทะเลและลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ฤดูฝนมีฝนตกมาก ฤดูหนาว ก็ไม่หนาวจนเกินไป อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 32.60 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด 28.91 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 29.75 องศาเซลเซียส

- ข้อมูลการปกครองและประชากร

- การปกครอง

แบ่งเขตการปกครองภายในจังหวัดออกเป็น 6 อำเภอ ซึ่งมี 50 ตำบล 399 หมู่บ้าน โดยมีองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นจำนวน 49 แห่ง ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาล จำนวน 18 แห่ง (1 เทศบาลนคร 4 เทศบาลเมือง และ 13 เทศบาลตำบล) และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 30 แห่ง สามารถจำแนกตามรายอำเภอได้ดังนี้

1) อำเภอเมืองสมุทรปราการ ประกอบด้วย เทศบาล 7 แห่ง : เทศบาลนครสมุทรปราการ เทศบาลเมืองปากน้ำสมุทรปราการ เทศบาลตำบลสำโรงเหนือ เทศบาลตำบลบางปู เทศบาลตำบลแพรกษา เทศบาลตำบลด่านสำโรง และเทศบาลตำบลบางเมือง อบต. 4 แห่ง : แพรกษา บางด้วน บางโปรง เทพารักษ์ และแพรกษาใหม่

2) อำเภอบางบ่อ ประกอบด้วย เทศบาล 4 แห่ง : เทศบาลตำบลบางบ่อ เทศบาลตำบลคลองสวน เทศบาลตำบลคลองด่าน และเทศบาลตำบลบางพลีน้อย อบต. 7 แห่ง : บางเพ็ญ บ้านระกาศ คลองด่าน บางบ่อ คลองนิคมยาตรา คลองสวน และเป็ริง

3) อำเภอบางพลี ประกอบด้วยเทศบาล 1 แห่ง : เทศบาลตำบลบางพลีอบต. 6 แห่ง : บางพลีใหญ่ บางแก้ว บางโหนด บางปลา ราชาทะ และหนองปรือ

4) อำเภอพระประแดง ประกอบด้วยเทศบาล 3 แห่ง : เทศบาลเมืองพระประแดง เทศบาลเมืองลัดหลวง และเทศบาลเมืองปู่เจ้าสมิงพรายอบต. 6 แห่ง : ทรงคนอง บางกระสอบ บางยอ บางน้ำผึ้ง บางกะเจ้า และบางกอบัว

5) อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ประกอบด้วยเทศบาล 2 แห่ง : เทศบาลตำบลพระสมุทรเจดีย์และ เทศบาลตำบลแหลมฟ้าผ่า อบต. 4 แห่ง : บ้านคลองสวน ในคลองบางปลากรด แหลมฟ้าผ่า และนาเกลือ

6) อำเภอบางเสาธง ประกอบด้วยเทศบาล 1 แห่ง : เทศบาลตำบลบางเสาธง อบต. 3 แห่ง : บางเสาธง ศิริษะจรเข้้อย และศิริษะจรเข้ใหญ่

- การบริหารราชการในพื้นที่จังหวัดฯ

มีหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1) ส่วนราชการสังกัดส่วนภูมิภาค มีจำนวน 31 หน่วยงาน

2) ส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง มีจำนวน 52 หน่วยงาน

3) ส่วนราชการสังกัดส่วนท้องถิ่น มีจำนวน 49 หน่วยงาน

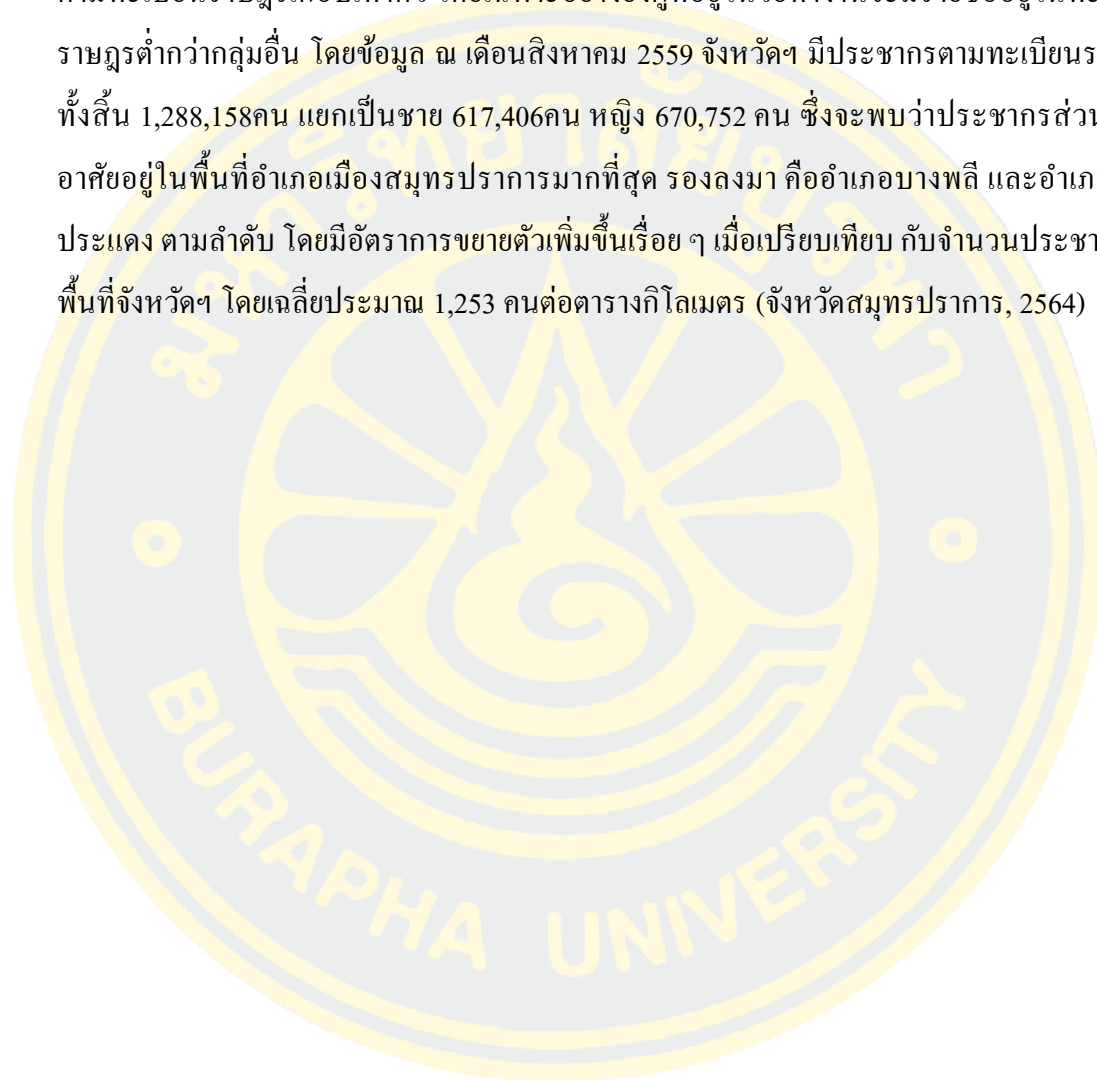
4) ส่วนราชการอิสระ มีจำนวน 5 หน่วยงาน

5) รัฐวิสาหกิจ มีจำนวน 15 หน่วยงาน

- ประชากรและโครงสร้างประชากร

จังหวัดสมุทรปราการมีประชากรตามทะเบียนราษฎรมากเป็นอันดับ 14 ของประเทศ และอันดับ 2 ของภาคกลาง รองจากกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นจังหวัดฯ รองรับการขยายตัว จากกรุงเทพฯ และสนามบินนานาชาติสุวรรณภูมิทั้งในด้านการผลิตภาคอุตสาหกรรม

การค้า การบริการและการกระจายตัวของประชากร จึงทำให้จังหวัดฯ มีประชากรที่ย้ายถิ่นจากที่อื่น มาอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีทั้งประชากรที่เคลื่อนย้ายเข้ามาโดยแฉ่งย้ายที่อยู่อย่าง ถูกต้อง และไม่แฉ่งย้ายที่อยู่เข้ามาอาศัยทำให้จำนวนประชากรที่มีอยู่จริงสูงกว่าจำนวนประชากร ตามทะเบียนราษฎรเกือบเท่าตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจะมีรายชื่ออยู่ในทะเบียน ราษฎรต่ำกว่ากลุ่มอื่น โดยข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม 2559 จังหวัดฯ มีประชากรตามทะเบียนราษฎร ทั้งสิ้น 1,288,158คน แยกเป็นชาย 617,406คน หญิง 670,752 คน ซึ่งจะพบว่าประชากรส่วนใหญ่ อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอเมืองสมุทรปราการมากที่สุด รองลงมา คืออำเภอบางพลี และอำเภอพระ ประแดง ตามลำดับ โดยมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนประชากรต่อ พื้นที่จังหวัดฯ โดยเฉลี่ยประมาณ 1,253 คนต่อตารางกิโลเมตร (จังหวัดสมุทรปราการ, 2564)

ประวัติย่อของผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	นายไกรฤกษ์ นาควิเวก
วัน เดือน ปี เกิด	27 มีนาคม 2535
สถานที่เกิด	อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	164/99 หมู่ 2 สถานตากอากาศบางปู ถนนสุขุมวิท ตำบลบางปูใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
ตำแหน่งและประวัติการทำงาน	ปัจจุบันกำลังศึกษาในระดับปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา
ประวัติการศึกษา	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จังหวัดนครปฐม , พ.ศ. 2556-2559 ศาสตรบัณฑิต (พุทธศาสตร์) (เกียรตินิยมอันดับ 1)
รางวัลหรือทุนการศึกษา	-